

TEATTERIKORKEAKOULU
TEATERHÖGSKOLAN

2011

OPINNÄYTETYÖ

Annatko minulle jotain kaunista?

- Näyttelijyys hoitolaitoskiertueella

IINA KUUSTONEN

NÄYTTELIJÄNTYÖN KOULUTUSOHJELMA

TEATTERIKORKEAKOULU
TEATERHÖGSKOLAN

2011

OPINNÄYTETYÖ

Annatko minulle jotain kaunista?

- Näyttelijyys hoitolaitoskiertueella

IINA KUUSTONEN

TIIVISTELMÄ

Päiväys 7.4.2011

TEKIJÄ Iina Kuustonen		KOULUTUS- TAI MAISTERIOHJELMA Näyttelijäntyön koulutusohjelma	
KIRJALLISEN OSION/TUTKIELMAN NIMI Annatko minulle jotain kaunista?		KIRJALLISEN TYÖN SIVUMÄÄRÄ & LIITTEET 61 s	
TAITEELLISEN / TAITEELLIS-PEDAGOGISEN TYÖN NIMI Vapautuspassio			
SÄILYTETTÄVÄ MATERIAALI Vapautuspassio DVD ja kirjallinen osio			
Opinnäytteen saa julkaista verkossa	Kyllä ☒ Ei ☐	Opinnäytteen tiivistelmän saa julkaista verkossa	Kyllä ☒ Ei ☐
<p>Miksi näyttelen? En ole koskaan osannut vastata tähän kysymykseen. Se on vaivannut mieltäni. Ensimmäisen kerran elämässäni tunsin tekeväni mitä minun pitää, kun olin viime syksynä monologikiertueella terveydenhuollon ja sosiaalityön yksiköissä. Mutta miksi? Tähän kysymykseen pyrin vastaamaan tässä työssä.</p> <p>Mitä näyttelijyydelle tapahtuu kun ei esiinnytä pimennetylle katsomolle suojaissa olosuhteissa? Kun näyttelijä menee hoitolaitokseen esiintymään, hän ottaa aina riskin. Tapahtumia ei voi ennakoida, voi vain olla auki ja paljaana. Paljaassa tilassa näkyy kaikki, eikä mihinkään pääse piiloon. Katsojiin tutustumisen myötä syntyy suhde yleisöön ja vuorovaikutus esitystilanteessa syvenee. Fokus siirtyy itsestä katsojiin ja esitys tapahtuu katsojien kautta.</p> <p>Taiteella voidaan parantaa elämänlaatua ja varsinkin hoitolaitoksissa sille on tarvetta. Kulttuurilla on yhteys terveydenhuoltoon, sen ylläpitämiseen ja elämän hallintaan. Jos asukas ei pääse taiteen luo, on taiteen tultava hänen kotiinsa.</p>			
ASIASANAT yleisökontakti, vuorovaikutus, virtaus, näyttelijäisyys, rooli, hoitolaitos			

Sisällysluettelo

<i>1. YLÖS</i>	<i>9!</i>
1.1 MIKSI NÄYTTELEN?	9!
1.2 YLEISÖKONTAKTIKURSSI	9!
1.3 YLÖS ULOS RAKASTA	10!
1.4 ENNEN HARJOITUSTEN ALKUA	11!
1.5 HARJOITUSVAIHEET	12!

<i>2. ULOS</i>	<i>15!</i>
2.1 LAITOSKIERTUE	15!
2.2 ESITYSTAPAHTUMA	16!
2.3 TUTUSTUMINEN	17!
2.4 ESIINTYJÄN ROOLIT HOITOLAITOKSESSA ESIINTYESSÄ	19!
2.5 ESITYS ELÄÄ	22!
2.6 YLEISÖN REAGOINTI	24!
2.7 KOP KOP NYT JA TULEVAISUUDESSA	29!
2.8 VUOROVAIKUTUS JA VIRTAUS	32!

<i>3. RAKASTA</i>	<i>34!</i>
3.1 TEATTERI KUULUU KAIKILLE	34!
3.2 TEATTERITAITEEN MERKITYS HOITOLAITOSTYÖSSÄ	35!
3.3 NÄYTTELIJYYDEN LAAJENTUMINEN	37!
3.4 YHTEISÖLLISYYS ESITYSTAPAHTUMASSA	39!
3.5 TAIDE JA TERVEYS	41!
3.6 MIKSI NÄYTTELEN?	46!

<i>LIITE 1 Esityksen tiedote</i>	<i>48!</i>
<i>LIITE 2 Ylös ulos rakasta</i>	<i>49!</i>
<i>LIITE 3 Poika vuoden takaa</i>	<i>58!</i>
<i>Kiitokset</i>	<i>59!</i>
<i>Lähteet</i>	<i>60!</i>

1. YLÖS

1.1 MIKSI NÄYTTELEN?

En ole ikinä osannut vastata tähän kysymykseen. Se on vaivannut mieltäni.

Teatterikorkeakoulun pääsykokeissa vastasin, että haluan kertoa tarinoita. Olin lukenut sen siskoni paperista ja se kuulosti hienolta. Pamela Tolan kirjassa *Miksi näyttelen* (Ajatus Kirjat, 2007) kirjoitin, että näyttelen koska minua pelottaa. Mutta ei kai sen takia kukaan näyttele. Vasta ensimmäisen kerran elämässäni tunsin tekeväni mitä minun pitää, kun olin viime syksynä monologikiertueella terveydenhuollon ja sosiaalityön yksiköissä. Mutta miksi? Tähän kysymykseen pyrin vastaamaan tässä työssä.

1.2 YLEISÖKONTAKTIKURSSI

Yleisökontaktikurssin idea lähti näyttelijä Jussi Lehtoselta. Hän on kiertänyt esittämässä monologiesitystään Rakkaus ei ole ajan narri lähes kaksisataa kertaa eri terveydenhuollon ja sosiaalityön yksiköissä, sekä vankiloissa. Hän kertoo kirjassaan *Samassa valossa* (Avain, 2010) ottaneensa virkavapaata ”omasta laitoksestaan” Kansallisteatterista päästäkseen lähemmäs yleisöä. Hän oli turhautunut toistamaan samoja esityksiä näkemättä kelle niitä esittää. Niinpä hän lähti omalle tutkimusmatkalleen.

Kokemustensa pohjalta hän halusi jakaa tietouttaan, oppimaansa ja kontaktejaan alan opiskelijoille, sekä tutkia asiaa lisää. Näin syntyi yhteistyö Kansallisteatterin, Teatterikorkeakoulun, Diakonissalaitoksen, sekä muiden terveydenalan yksiköiden välillä. Yleisökontaktikurssi oli myös Lehtosen taiteellisen tohtorin tutkinnon käytännöllinen osio.

Meistä opiskelijoista sitoutui mukaan neljä näyttelijää ja neljä dramaturgia vuoden kestäväälle kurssille. Muodostimme työparit ja Lehtosen lisäksi opettajinamme toimivat näyttelijäntyön professori Kati Outinen sekä dramaturgian lehtori Jusa Peltoniemi. Oppimateriaalina käytimme Lehtosen kirjoittamaa *Samassa valossa* -kirjaa. Syntyi neljä itsenäistä monologiesitystä, joita esitimme ensi-iltaan asti yhdessä ja sen jälkeen kukin erikseen omilla kiertueillamme. Monologikokonaisuuden nimeksi annoimme *Kop Kop – vieras lähellä*.

Kurssi alkoi jalkautumisilla yksiköihin keväällä 2010. Jalkautumisissa tutustuimme eri yksiköiden arkeen ja osallistuimme niiden päivätoimintaan. Vankilassa kokkasimme vankien kanssa, päihde- ja asumisyksikössä söimme aamupuuroa yhdessä ja kidutettujen kuntoutuskeskuksessa osallistuimme fysioterapiaryhmän uimaretkeen. Tämän taustatyön jälkeen seurasi kirjoitusprosessi kesällä 2010 ja harjoituskausi, tutustumiskäynnit, sekä esitysten organisointi seuraavana syksynä. Kiertuepaikat olivat terveydenhuollon ja

sosiaalityön yksiköitä, sekä vankiloita. Kielellisen sujuvuuden takia kirjoitan kuitenkin hoitolaitoksista.

Kiertävään työryhmäämme kuului Jussi Lehtonen, esitykseni kirjoittaja Asta Honkamaa sekä Taija Helminen, joka on yksi kurssille osallistuneista dramaturgian opiskelijoista. Hän toimi myös Lehtosen tohtorintyön assistenttina. Nauhoitimme purut esitystilanteiden jälkeen ja niistä keskusteluista kulkee tässä mukana pätkiä työryhmämme dialogista.

1.3 YLÖS ULOS RAKASTA

Työtapa kurssilla oli harvinainen. Yleensä joko ohjaaja pyytää näyttelijän mukaan produktioon, tai roolin saa koe-esiintymisen kautta. Tätä produktiota me lähdimme tekemään omista lähtökohdistamme tasavertaisena työparina. Ilmoittauduimme dramaturgi Asta Honkamaan kanssa kurssille työparina, sillä halusimme jatkaa yhteistyötä edellisen yhteisen kouluproduktiomme jälkeen. Yleensä näyttelijä tulee mukaan prosessiin vasta kun teksti on valmis, taiteellinen työryhmä kasassa ja ohjaussuunnitelma työn alla. Näyttelijä valitaankin sopimaan tiettyyn rooliin ja hänen tehtävänsä rajautuu lähinnä oman roolihenkilön rakentamiseen käsikirjoituksen pohjalta. Mutta tällä kertaa näytelmä kirjoitettiin suoraan minulle ja sopimaan niihin olosuhteisiin, joihin olin menossa.

Kun pohdimme Astan kanssa minkälaisen esityksen haluaisimme tehdä, yhteinen toiveemme oli selvä. Jalkautuessamme laitoksiin meitä kosketti syvästi ihmisten lämpö, kiinnostus ja avuliaisuus vierailijoita kohtaan. Meistä pidettiin huolta ja meidät otettiin vastaan rakkaudella. Meille konkretisoitui ajatus siitä, että missä on kurjuutta, on myös kiitollisuutta sitä kohtaan, että saa olla elossa. Asiat ikään kuin yksinkertaistuvat ja kirkastuvat. Perusasiat ovat ne millä on väliä. Vankilassa tutustuimme poikaan, joka ei ollut koskaan käynyt teatterissa. Vierailumme jälkeen hän kertoi haaveilevansa, että voisi viedä vaimonsa teatteriin vapauduttuaan neljän vuoden kuluttua.

Perusasiat nousivat myös meidän tavoitteeksemme. Halusimme Astan kanssa tuoda laitoksissa eläville ihmisille toivo. Halusimme saada katsojan tuntemaan itsensä rakkauden arvoiseksi. Päätimme, ettemme yritä suunnata tekstiä erityisesti millekään väestönosalle, sillä todennäköisesti päätyisimme aliarvioimaan katsojia. Halusimme tehdä taiteellisesti kunnianhimoisen esityksen parhaalla mahdollisella osaamallamme tavalla.

Asta koki vaikeaksi yrittää suunnata esitystä tietylle kohderyhmälle. Hän ajautui umpikujaan etsiessään kaikkia yhdistävää ja tarpeeksi yleistä aihetta. Lopulta hän päätti kirjoittaa itselleen tärkeästä asiasta ja sitä kautta siitä tuli muillekin tärkeä. Näin syntyi näytelmä *Ylös ulos rakasta*.

Tämä on Astan kirjoittama tiivistelmä näytelmästä. Hän kirjoitti tämän Kidutettujen kuntoutuskeskuksen esitystä varten. Tulkki käänsi tiivistelmän kielitaidottomille katsojille.

“YLÖS ULOS RAKASTA -monologiesitys on kuudesta erilaisesta tilanteesta kasautuva yhden naisen elämä. Tilanteet vaihtelevat aamusta jolloin ei jaksaisi nousta sängystä siihen kun elämän rakkaus on jättänyt kuolemalla pois. Nainen pysähtelee elämänsä varrella miettimään; mikä on rakastamisen arvoista? Ja ennen muuta, onko hän itse oman rakkautensa arvoinen?

Ja koska rakkaus ei tee kompromisseja, on ihmisen tehtävä niitä, ja suostuttava rakastamaan epätäydellistä hetkeä, maisemaa ja toista ihmistä.

Sillä vain se joka rakastaa, jaksaa elää.”

-Asta Honkamaa

1.4 ENNEN HARJOITUSTEN ALKUA

Saadessani Astalta valmiin käsikirjoituksen, se tuntui omalta. Aloin suunnitella esitystäni. Lähtökohtani oli, että esityksen tulee mahtua reppuun ja työmetodikseni muotoutui intuitio. Laitoksissa on loisteputkivalot, joten kukaan ei esimerkiksi valosuunnittelulla luo puolestani illuusioita, vaan minun on ratkottava kaikki itse. On turvauduttava vain näyttelijäntyöhön. Minun on jakettava myös itse kantaa rekvisiittani. Koska minulla ei ollut mitään muutakaan taiteellista suunnitteluryhmää, kuten puvustajaa, tai lavastajaa, painelin itse puvustoon.

Olin ajatellut tekeväni kaikki kuusi tekstiä eri roolihenkilöinä, mutta juuri ennen harjoitusten alkua päätin sitoa ne yhdeksi henkilöksi. Halusin käsitellä tekstejä hänen muistoinaan. Annoin roolihenkilölleni nimen Seija.

Halusin Seijalle ison harmaan hupparin, muodottoman turvavaatteen. Löysin siihen sopivat paksut valko-vaaleanpunaiset talvisaappaat. Seuraavaksi valitsin sinisen aamutakin sairaalavaatetta kuvaamaan ja kultaiset kengät, jotka mainittiin käsikirjoituksessa. Pitkän etsinnän jälkeen löysin myös yöpaidan, jossa oli tekstin mukaisesti ”Kaikki viidakon värit. Turkoosi, yön sininen, auringonkelta, lehden kuin lehden vihreä ja purppuraa.” Myöhemmin kävin vielä täydentämässä asuni harmailla leggingsseillä, harmailla villasukilla ja harmaalla aluspaidalla, koska halusin niiden olevan mahdollisimman huomiota herättämättömät laitosympäristössä.

1.5 HARJOITUSVAIHEET

Monologia tehdessäni minulle tuli vastaan tyypilliset harjoitusprosessin vaiheet. Ne toistuvat lähes jokaisessa produktiossa. Koska olin ottanut lähtökohdaksi intuition, pääsin vaikeistakin vaiheista helpommin eteenpäin vaistoani kuunnellen. Tiedostin vaiheiden olevan ohimeneviä.

Harjoitusten alussa tuntui hankalalta, koska oli niin paljon vaihtoehtoja mistä valita. Ensimmäisissä harjoituksissa kokeilin tekstejä eri tavoin ja tutustuin niihin kokeilujen kautta. Valitsin erilaisia ajatuksia taustalle, kohteita puheelle, fyysistin tekstejä isosti tilassa, riehuin, kuvitin ja kokeilin. Pian minulle kuitenkin vahvistui, että halusin teoksen tyyllilajin olevan minimalistinen ja lähdin kulkemaan sitä kohti.

Tekstimäärän opettelussa ja kahlaamisessa meni kaksi viikkoa. Sen jälkeen pääsin toiselle kierrokselle ja aloin syventää ensimmäisillä kerroilla tekemiäni havaintoja ja löytöjä. Harjoittelin alkuvaiheessa Kati Outisen kanssa ja hän toimi peilinäni, yleisönäni ja ohjaajanani. Esitys alkoi syntyä minun itseni kautta pakottamatta ja Kati kannusti kuuntelemaan sitä. Teinkin kaikki valinnat intuitiota kuunnellen ja se tuntui oikealta.

Ainoiksi rekvisiitoiksi esitykseeni valikoituivat huulipuna ja fööni. Huulipuna mainittiin käsikirjoituksessa ja föönin halusin mikrofonin rooliin. Käsikirjoituksessa on voimakkaana toistuvana ajatuksena mielikuvituksen pelastava voima. Astalle tärkeä laulu kirjoitusvaiheessa oli Ultra bra -yhtyeen *Poika vuoden takaa*. Laulussa on ajatuksena, että jos kuvittelee jotain oikein kovasti, voi alkaa uskoa siihen. Halusin laulaa tämän laulun esityksessä fööniin. Senkin voi nähdä mikrofonina, jos tarpeeksi kuvittelee. Fööni toimii myös tuulena avoautossa kohtauksessa jossa ”Ajamme tällä pohjassa! Niin että tukkani liehuu, ja miehenkin!” Halusin ihmisten yleisössä tuntevan lämpimän ilmavirran, sillä tuntoaisti voi auttaa joitakin katsojia pääsemään lähemmäs esitystä.

Jussi Lehtoselta sain tärkeitä vinkkejä suhteessa hoitolaitosten katsojiin. Erityisesti hain isoja tunnetiloja ja voimakkaita leikkauksia niiden välille. Vaikka olisin missä laitoksessa esiintymässä, katsojat tunnistaisivat ainakin tunteet. Hain myös fyysisesti eri tasoja, korkeuksia ja etäisyyksiä, jotta voisin tarvittaessa mennä lähemmäs tai vastaavasti jättäytyä kauemmas yleisöstä. Puvustuksessa suosin kirkkaita ja selkeitä värejä, jotta visuaalisesti hahmottavat erottaisivat ne. Etsin myös tunnistettavia muotoja ja eleitä, joihin katsojat voisivat samaistua. Fyysistä kosketusta yleisön kanssa en rakentanut valmiiksi. Jätin kuitenkin esitykseen paikkoja, joihin sen voisi lisätä esimerkiksi kehitysvammalaitoksissa jos se tuntuisi tarpeelliselta.

Minulle oli itsestään selvää esittää monologi ilman meikkiä. Halusin olla mahdollisimman paljas ja koruton ja päästä lähemmäs yleisöä kun meikki ei olisi välissämme. Mutta korallinpunaista huulipunaa laitan osana esitystä sillä se liittyy mielikuvitusleikkiin. Kun sitä laittaa huuliin, voi hetken olla joku muu! Huulipunaa ei kuitenkaan laiteta silloin kun se mainitaan tekstissä, vaan myöhemmin. Tähän samaan leikkiin liittyy puvustus. Harmaan hupparin alta kuoriutuu sininen sairaalatakki, joka on myös tekstin flanelliasu. Talvisaappaiden alta löytyy villasukat ja kalsarit, joiden päälle puetaan kultaiset kengät. Viimeisenä kaiken alta paljastuu mekko jossa on kaikki viidakon värit. Halusin, että samalla kun kerrokset vähenevät, paljastuu henkilö vaatteiden alta yhä enemmän.

Kun esitys alkoi valmistua, tuli epäuskon vaihe. Kävin sattumalta katsomassa esityksen, jossa pikkusiskoni oli mukana. Se oli vaikuttavan fyysinen. Yhtäkkiä minusta tuntui, että kaikki omassa esityksessäni pitäisi miettiä uudelleen. Minusta alkoi tuntua, ettei minulla olekaan mitään, vaan olen lähtenyt väärälle tielle alunperinkin. Tämä kuitenkin on melkein valmiin esityksen merkki ja siinä vaiheessa ei kannata epäröidä vaan tehdä ja luottaa.

Vielä ensimmäiseen ennakkoon saakka esityksessäni oli mukana Mummini vanha cd-soitin, josta laitoin soimaan Ultra Bran laulun. Kun mankka ei yhtäkkiä yleisön edessä toiminutkaan, lauloin kappaleen ilman sitä ja yllättäen se tuntui paremmalta. Jätin lopulta koko mankan ja äänisuunnittelun pois ja vein ratkaisulla esitykseni vielä minimalistisempaan suuntaan. Olin myös loppusuoralle saakka harjoitellut esitystä vain yhden tuolin kanssa, enkä ollut kyseenalaistanut ratkaisuani. Mutta kun pyysin ystäväni, ohjaajaopiskelija Akse Petterssonin vuosikurssiltani, katsomaan läpimenon, hän ehdotti toisen tuolin mukaan ottamista. Se toi tärkeän lisän, sillä tyhjälle tuolille tuli heti monia eri merkityksiä. Se edusti kaipauksen kohdetta, kuviteltua rakastettua ja auton toista penkkiä. Ratkaisu loksautti viimeiset palaset kohdilleen.

Harjoitusprosessin viimeisellä viikolla tapahtuu aina ihmeitä kun kiire pakottaa loppukiriin. Viimeiset ratkaisut on tehtävä, jotta itsellä on mukava ja varma olo lavalla. Tämän esityksen kohdalla en ole koskaan pelännyt unohtavani tekstiä, sillä se on minussa niin syvällä. Kun käyn tekstin tauon jälkeen läpi mielessäni, kaikki esityksessä tarvittavat tunnetilat tulvahtavat itsestään. Se on niin tuttu polku että kun sille astuu, se vie mennessään. Tunsin jokaisen kohdan ja tiesin harjoitelleeni perusteellisesti, joten odotin yleisöä.

Yleisökontaktia on mahdotonta harjoitella ilman yleisöä. Olin kyllä miettinyt valmiiksi paikat, joissa esimerkiksi kohdistaisin tekstin suoraan katsojille. Yritin kuvitella katsomoon ihmisiä, mutta en arvannut miten paljon yleisö vaikuttaisikaan esitykseeni.

Kun ennakoissa sain kontaktin katsojiin, esitys heräsi henkiin. Oli hienoa huomata, että minulla oli turvallinen polku, jota seurata. Pystyin myös reagoimaan impulsseihin ja irrottautumaan polusta. Olin pelännyt, että reaktiot sekoittaisivat minut, mutta päinvastoin, ne pitivät minut hereillä esitystilanteessa.

Ensi-ilta oli niin hallittu esitys, että uskalsin lähteä rikkomaan sitä laitoskiertueelle. Tässä onkin suurin ero aikaisempiin kokemuksiini. Yleensä ensi-ilta on prosessin juhlallisimman päivä. Olin tyytyväinen iltaan ja ylpeä itsestäni, mutta vasta laitoskiertueella odotti palkinto.

ASTA

Niin! Ja joku semmonen, että siinä kun se alkaa, huomas just tosi vahvasti sen kuinka se fööni rikkoo sen jään aina, osuvasti, oikeassa kohassa. Et sä teet itestäs niinku tosi tyhjän näkösen siellä, sillä että noniin nyt tää tulee kaikille selväks, että täs nyt leikitään et tää on tuuli tää fööni. Se jotenki must tuntuu et se on aina semmonen kohta, et siit tulee semmonen et vaau.

JUSSI

Mummot ei välttämättä muuten lukuun sitä tollee. Ne varmaan ajatteli, et se kuivaa hiuksiaan. Eikös tuo ole sellainen millä hiuksia kuivataan!

(naurua)

2. ULOS

2.1 LAITOSKIERTUE

Ensimmäinen esitykseni sosiaalityön yksikössä oli viimeinen keikka yhdessä muiden *Kop Kop – vieras lähellä* -monologiensa kanssa. Esiinnyimme Helsingin Diakonissalaitoksen Kansalaisareenan järjestämässä illassa Ravintola Alppicassa. Tila oli valtava verrattuna aiempiin. Sinne tuli yli sata ihmistä, vaikka monologini oli suunniteltu intiimiin tilaan alle 20 hengelle. Kokeillessani akustiikkaa ja äänen voimakkuutta ymmärsin, että minun on huudettava esitys läpi. Muuten se ei kuuluisi takariviin asti, sillä esitykseni ei kuulu minkäänlaista äänentoistoa tai muita apuja. Paikalle alkoi valua jo tuntia ennen esitysten alkua ihmisiä varaamaan paikkoja. Katsojat olivat Diakonissalaitoksen henkilökuntaa, sekä eri asumisyksiköiden asukkaita: päihteidenkäyttäjiä, asunnottomia, mielenterveyspotilaita ja vanhuksia. Osa tuli ilmaisen kahvin perässä, osa teatteria katsomaan ja pian katsomo tuli täyteen.

Kun ensimmäinen monologi alkoi, tilanne oli kaoottinen. Humalaiset huutelivat esiintyjälle kommentteja, haukkuivat, riitelivät ja ravasivat pitkin salia. Tunnelma alkoi kuitenkin rauhoittua esityksen myötä ja ensimmäinen puoliaika päästiin loppuun. Väliajan jälkeen minun monologiani jäi seuraamaan vain puolet aiemmista, sillä kahvitarjoilu oli ohi. Minua pelotti mennä lavalle, sillä pelkäsin, että murenisin huuteluista. Ajattelin, että jos selviän tästä, selviän mistä vain. Astuin lavalle, huusin nimeni ja mitä aioin esittää ja aloitin. Itku tuli saman tien.

Yhtäkkiä näin esitykseni näiden katsojien silmin. Ymmärsin jokaisen sanan heidän kauttaan ja sisältö aukeni minulle uudella tavalla. Vaikka esitys oli tuttu, oli se nyt täysin uusi. Näin jokaisen katsojan ja heidän elämänsä tässä esityksessä. Halusin kertoa heidän tarinansa ja auttaa heidän äänensä kuuluviin. Esitin heille koko sydämeistäni ja sain vietyä tarinan loppuun. Kun kävelin esityksen jälkeen yleisön läpi, eräs asunnoton nainen, joka oli ravannut levottomasti edestakaisin koko esityksen ajan, tarttui minuun. Hän sanoi: ”Kiitos. Se oli suoraan minun elämästäni. Kiitos.”

Kiertueella kohtasin täysin erilaisia yleisöjä ja paikkoja. Esiinnyin vanhainkodissa, päihteidenkäyttäjien ja asunnottomien yksikössä, päihdeyksikössä, vankilassa sekä kidutettujen kuntoutuskeskuksessa. Käytävistä, ruokasaleista ja fysioterapiahuoneista tuli teattereita. Tilaa raivaamalla ilmestyi lava ja penkkejä asettelemalla syntyi katsomo. Teatterin taika teki loput. Vaikka esityspaikat olivat levottomia ja ihmiset sekaisin, aina kun esitys alkoi, katsojat imeytyivät seuraamaan ja kokemaan sitä. Se yllätti ja kosketti minua joka kerta. Kohtasin näissä paikoissa pyyteetöntä lähimmäisen rakkautta.

Kun Alppican monologi-illassa näyttelijäopiskelija Saara Kotkaniemi esitti omaa monologiaan ja katsoi erästä katsojaa silmiin, mies kysyi: ”Annatko minulle jotain kaunista?”

2.2 ESITYSTAPAHTUMA

Teatteri on leikkiä ja siinä on säännöt niin kuin muissakin leikeissä. Esitys on esiintyjän ja katsojan välinen luottamuksellinen sopimus uskoa näytelmän tapahtumiin ja henkilöihin. On molempien osapuolten valinta antaa esitystapahtumalle tilaa, aikaa ja mahdollisuus toteutua. Mutta kun teatteri viedään terveydenalan yksikköön tai vankilaan, tulee mukaan uusi taso. Silloin ollaan katsojan kotona. Kun katsoja on avannut itsensä sille, että hänen kotiinsa saa tulla, on esiintyjänkin avattava itsensä tilanteelle. Tästä syntyy molemminpuolinen paljastuminen ja sen kautta luottamuksen saavuttaminen.

Esitystapahtuman kulkua hoitolaitoksessa ei voi ennakoida. Esiintyjältä vaatii rohkeutta ottaa riski ja hypätä tuntemattomaan. Turvaverkkoa ei ole valmiina, vaan se rakennetaan yhdessä katsojien kanssa päivän aikana. Teatterin yksi hienous on siinä, että jokainen esitys on erilainen. Hoitolaitoksessa esiintyessä tämä korostuu, sillä muuttujia on erityisen paljon.

Kun olin esiintynyt kiertueellani vanhainkodissa, kiitin katsojia kun he olivat tulleet paikalle ja olin saanut tulla esiintymään. Siihen eräs mummo vastasi: ”Miten olisin voinut sen estää?”

IINA

Ihmeellistä on et mitä toi esitys tekee itten ja katsojan välillä. Että ennen esitystä vähän pelottaa tai ei pelota mut on sellanen vieras olo. Mut sit se esitys on sellanen joku jäänmurtaja sillä tavalla, et lopussa tuntuu et voi mennä syliin istumaan, et se muuri katoa, ja sen jälkeen on ihan hirveen helppo puhua ihmisten kaa. Koska on käyty yhdessä läpi jotain, ja koettu jotain.

JUSSI

Joo niin on. Joku matka. Mikä siinä esityksessä tai esitystapahtumassa on se joka tekee ton tunteen?

IINA

Se et siinä paljastaa itestään jotain ja ne paljastaa itestään jotain. Ja jollain tavalla ollaan yhdessä auki jollekin asialle.

JUSSI

Luuletko että ne katsojatkin ajattelee että nekin on ehkä paljastanut ittestään jotain?

IINA

On ainakin antautunut ja ainakin tullu edes sinne kattomaan sitä.

JUSSI

Aivan, eli ne on laittanut itensä likoon.

IINA

Niin. Ja sitten koska siin on joku semmonen yhteinen luottamus, ku kyllähän ne vois saada mut itkee haukkumalla mua tai toisin päin, koska ainahan vois tehdä inhottavia asioita toisille. Mut siin on semmonen yhteinen luottamus, et me ollaan yhdessä tehty se tilanne toimivaks.

JUSSI

Mitä sä tarkoitat et ne sais sut itkemään?

IINA

Et ne vois... Siis ihan vaan jos haluis olla ilkeä toiselle, siis muuten vaan, että yhdessä se esitystilanne on tehty tollaseks. Että se toimii. Et kuka tahansahan ois voinu sabotoida sen, tai mä oisin voinu. Tai joku niistä katsojista. Mä aika usein mietin kun mä oon kattomassa esityksiä tai oon ite lavalla jossain, muiden kanssa, ni tulee sellanen ajatus, tietsä pikapainajaisia, et mä voisin pilata tän kaiken nytte. Et kaikil on se vastuu ja se oma tehtävänsä siinä. Sekä katsojana että esiintyjänä. Ja sitte se on iso asia, että se toimii, että se on yhdessä tehty se, että kaikki saa jotain.

2.3 TUTUSTUMINEN

Tärkeä osa hoitolaitoksessa esiintymistä on tutustuminen yhteyshenkilöön ja asiakkaisiin. Kävin jokaisessa esiintymispaikassani etukäteen tutustumassa ja sopimassa järjestelyistä. On aina helpompaa tulla tuttuun paikkaan ja on helpottavaa kun käytännön asiat ovat muuten kaottisissa olosuhteissa selvät. Mutta tärkein osa tutustumista on vasta esityspäivänä. Varasin aikaa asukkaiden kanssa juttelemiseen ja olemiseen. Varsinkin päihdeyksiköissä asukkaat ovat hyviä ihmistuntijoita ja aistivat epäaitouden, joten tilanne vaatii esiintyjältä heittäytymistä omana itsenään. On oltava itse valmis paljastumaan, jota sitä voi edellyttää muilta. Toisaalta kun ollaan toisten kotona, on luonnollista vähentää suojamuureja.

Tutustuessa asukkaisiin työntekijät ovat avainasemassa luottamuksen saavuttamisessa. Tilanteisiin kuuluu se, etteivät he puutu tutustumiseen, mutta antavat sen tapahtua. Ilman heitä en voisi päästä asukkaiden lähelle. He näyttävät esimerkkiä ja johdattavat minut ja katsojat yhteen. Työntekijät kertovat etukäteen esityksen saapumisesta ja kannustavat ihmisiä osallistumaan tapahtumaan. Siksi on tärkeää, että yhteyshenkilö on motivoitunut yhteistyöhön ja on itse esitystapahtuman puolella.

Omat haasteensa asettaa se, ettei kaikkiin katsojiin saa aina näkyvää kontaktia. Kun aistit ovat kuluneet, päihteiden turruttamat, tai sosiaaliset taidot ruostuneet, ei välttämättä tunne saavansa kontaktia toiseen. Mielestäni vaatiikin suurimman rohkeuden laittaa itsensä likoon toisen edessä. Täytyy olla valmis mokaamaan itsensä omissa tai muiden silmissä jos ei osaa hakea kontaktia oikealla tavalla. Jokaiselle täytyy antaa mahdollisuus kommunikointiin ja tämän riskinoton on vieras velkaa.

Tutustuminen on välttämätöntä, koska laitoksessa kukaan ei pääse esitystilanteessa tekniikan taakse suojaan. Kontaktiin on uskallettava antautua ja se edellyttää luottamusta. Kun molemminpuolinen luottamus syntyy, syventyy esityksen vuorovaikutus. Luottamus ja tilanteen paljaus poistavat kokonaan sen epävarman näyttelijän vaiheen esityksestä, missä mietitään: ”Toi ja toi ei tykkää musta, toi inhoo mua ja noi on pitkästyneitä”. Uskon sen johtuvan siitä, että molemminpuolinen hyväksyminen on tapahtunut jo ennen esitystä. Sitä ei tarvitse enää esitystilanteessa hakea.

Kirsi Heimonen on Diakonissalaitoksella työskentelevä tanssitaiteilija. Hän kirjoittaa *Taide keskellä elämää* -kirjassa (Nykytaiteen museo Kiasman julkaisuja 106 / 2007, Like, 2007) näin: ”Esiintymisissä, tapahtumissa muuntuvat määrittelyt tanssin onnistumisesta tai epäonnistumisesta. Jos esitys ei usko ainoastaan esittäjän kaikkivoipaisuuteen, sitä ei tarvitse arvioida onnistumisena tai epäonnistumisena. Syntyy erilaisia kohtaamisia, joissa todellisuus, tapahtuma kietoo osalliset hengittämään esitystä. Kuhunkin ihmiseen jää omanlaisensa jälki.” (s.41)

Kun on tutustunut yleisöön ennen esitystä, on esitystilanteessa turvallisempaa, sekä esiintyjälle että katsojalle. Silloin on ikään kuin syntynyt sopimus antamisesta ja saamisesta, molemmin päin. Esitystilanteesta tulee henkilökohtaisempi ja ainutkertaisempi koska esitys on suoraan suunnattu tietyille ihmisille, eikä nimettömälle massalle.

Luottamus on myös edellytys luovuudelle. Ilman luottamusta voi toteuttaa, toimia, tai toistaa, mutta taiteellinen prosessi ei pääse syntymään. Tässä monologiassa ei ole muita

lavalla, ei edes ääntä tai valoa vastaanäyttelijänä, joten katsojat ovat ainoat vastaanäyttelijäni. Siksi on välttämätöntä, että luotamme toisiimme ja haluamme antaa esityksen ja vuorovaikutuksen tapahtua. Vain siten voi syntyä jotain uutta ja ainutkertaista.

IINA

No ei, se on ihmeellistä et miks näissä esityksissä ei tuu. Et ku joku vaikka nukkuu niin siit ei kuitenkaan tuu hetkekskään sellasta olooo että se ois muhun kohdistuvaa tai negatiivista energiaa, että sen sitte jättää omaan arvoonsa. Tai jotenki se ei tunnu millään tavalla pahalta. Et tulee mieluummin semmonen olo että ei viitti mennä sit häiritsee, et toinen saa nukkuu rauhassa jos sillä on hyvä olla tossa. Ja sitte jos joku tulee teatteriin nukkuu, niin se on kauheen loukkaavaa. Mun mielestä. Et on siinä joku aika iso ero. Ettei tuu ollenkaan semmosta oloa näillä keikoilla että... Ainakaan ei oo vielä tullu. Enkä usko et tuliskaan. Et joku ois mua vastaan tai arviois mua jollain tavalla. Se on jotenkin vähän syvemmillä, et tuntuu et joku semmonen välivaihe, et sitä ei tarvii. Et ollaan jo jossain samassa jutussa.

2.4 ESIINTYJÄN ROOLIT HOITOLAITOKSESSA ESIINTYESSÄ

Kun näyttelijä menee hoitolaitokseen esiintymään, katsojat antavat hänelle monta muutakin roolia kuin perinteisissä teatteriolosuhteissa. Samalla kun esiintyjä rikkoo päivärutiinit, tuo piristystä, iloa ja elämyksiä, edustaa hän myös laitoksen seinien ulkopuolista maailmaa. Itse koin edustavani taiteen lisäksi hyvinvointia, nuoruutta, itsenäisyyttä, terveyttä ja menestystä. Vaikka tuntui ristiriitaiselta ottaa menestyjän rooli, uskon, että on tärkeää näyttää esimerkkiä toisenlaisesta mahdollisuudesta.

Parhaimmillaan se motivoi ja tuo toivoa. Vieraan roolia ei siis voi väistää, eikä joukkoon kuulu sulautua.

Toinen yleinen rooli on kuuntelijan ja keskustelijan rooli. Esitys haastaa katsojia pois omalta turva-alueelta ja keskustelemaan sen herättämistä tunteista. Keskustelussa näyttelijän on tärkeää toimia johdattajana ja rohkaisijana. Usein esitykseni toi katsojille omia muistoja mieleen ja he halusivat jakaa niitä yhteisesti tilanteen jälkeen. Mutta jokaisessa yhteisössä on hiljaisia ihmisiä, jotka on vedettävä mukaan keskusteluun. Opin kiertueella, että minun on annettava jokaiselle mahdollisuus ilmaista itseään. Muistan Jussi Lehtosen sanoneen: ”Hoitolaitoksessa yleensä kaikki ovat huomion ja kosketuksen kipeitä, joten heidän on saatava hetkensä. Joskus se voi olla vain örähdys, mutta se on tärkeä örähdys.”

JUSSI

Miten paljon sä pystyisit erottelee tässä vaikka nyt jos ajatellaan että tää esitystapahtuma alko kun sä tulit tänne aamulla ja sitte valmisteltiin ja välillä tulit tänne vetäytymään ja keskittymään ja sit taas tulit tonne ja sit sä esitit ja vähän juttelit ja nyt ollaan tässä... Voitko eritellä että missä vaiheessa sä olit niinku oma itsesi, missä vaiheessa näyttelijä Iina Kuustonen ja missä vaiheessa sitten roolihenkilö, jonka Asta on sulle kirjottanut?

IINA

No, Astan kirjottama roolihenkilö mä olin sen Astan kirjottaman tekstin ajan. Tasan tarkkaan. Ja sitä ennen ku mä esittelin, mä olin reipas Iina Kuustonen, näyttelijäopiskelija, ja silloin kun mä olin tääl yksin vetäytymässä, silloin mä olin oma itteni ja mua väsytti ja ei huvittanut mikään. Ja sitte se kaikki unohtu saman tien kun mä menin tonne ylös. Jotenkin se... Kyl mä ajattelen et mä oon oma itteni, noissa tilanteissa silloin kun ei oo se esitys päällä ja selkee roolihenkilö, mutta sitte kuitenkin kaivaa ittestään sellasen reippaan, ja sosiaalisen ja helposti lähestyttävän puolen esiin noissa sosiaalisissa tilanteissa, että sillä tavalla sitä on eri tavalla ku himassa.

Sosiaalityöntekijän rooli lankeaisi esiintyjälle helposti, mutta siitä tulee kieltäytyä. On hyvä, että työntekijöitä on läsnä sekä esitystilanteessa, että sen jälkeisissä keskusteluissa. He voivat jatkaa esityksen herättämiä keskusteluja myöhemmin. Taiteilijoihin liittyy usein kuuntelijan ja auttajan leima, sillä fakta ja fiktio menevät helposti sekaisin. Taiteilijat koetaan ymmärtäjinä, koska heidän työnsä on samaistua ja heijastaa maailmaa ja elämää. Koen kuitenkin, että tässä työssä tehtäväni on antaa keskustelun ja pohdinnan aiheita. Tekee hyvää rikkoa esityksellä paikan tapojen mukaisia rajoja puheenaiheissa, reviiereissä ja desibeileissä. Se synnyttää mielipiteitä, reaktioita ja sitä kautta keskusteltavaa. Yksi esiintyjän rooleista onkin toimia katalysaattorina yhteisölle ja tuoda siihen jotain vierasta, jonka äärelle kokoonnutaan.

Kirsi Heimonen kertoo *Taide keskellä elämää* -kirjassa rajanneensa oman roolinsa: "Olen rajannut selkeästi terapian ja pelastuksen pois toimistani. Se selkeyttää toimintaani: jokainen valitsee elämänsä ratkaisut; toista ei voi tietää. Kohtaan ihmisiä, en diagnooseja. Terapiapalvelut toimivat rinnalla talossa, omalla sarallaan. Voin toimia vastuuttomasti vastuullisena, tavoitteellisesti tavoitteettomana; voin kysellä ja jatkaa ihmettelyä." (s.42) Olen näyttelijä, en terapeutti. Mutta minun on oltava valmis olemaan yhdessä ja se saattaa edellyttää venymistä tutuista rooleista vieraalle maalle.

Naisen rooli korostui miesvaltaisissa paikoissa, mutta en kokenut sitä ahdistavana. Monissa miesten laitoksissa, kuten vankiloissa naisia ei usein nähdä, joten se on väistämätön rooli siellä vieraillessa. Näissä paikoissa ollaan suorastaan naisen puutteessa,

joten erityiskohteluun on syytä varautua. Minulle oli kuitenkin tärkeää pitää sukupuoliasiat mahdollisimman kaukana esityksestä, sillä niiden korostuminen ei tukisi esitystä. Vaikka halusin roolihenkilöni paljastuvan sitä mukaa kun vaatteet vähenevät, paljas pinta vankilassa olisi merkinnyt erilaista paljautta.

IINA

Totta plus et ei se menny, sehän ois voinu mennä tosi paljon enemmän siihen suuntaan et jotenki se sukupuoliasia ois noussu paljo enemmänki esiin sieltä. Mut en mä sit itekkään kyl sillä halunnu lähtee mitenkään pelailee siin esityksessä... Et kyl mä sen myös aistin joissain sellais kohdissa, et mun huulipunassa ja riisumisessa ja semmosessa, mut en mä halunnu kyl sillä siel alkaa yhtään leikkii.

JUSSI

Musta teit tosi hyvin. Pidit tosi skarppina sen.

IINA

Joo. Ja oli pitkähihanenki tänään. (naurua)

JUSSI

Se oli tosi skarppia.

IINA

Mä en halunnu et semmonen asia menee niiden muiden asioiden ohi, koska se ois ihan turhaa.

Eri roolit vaikuttavat myös esitystilanteisiin. Kun minä olen vahva ja pärjäävä, esitys lähtee itsevarmemmin ja ikään kuin johdatan yleisöä tulemaan kanssani. Mutta kun jännitän enemmän, tai tunnen oloni uhatuksi, lähden tunnustellen ja ennemminkin pyydän yleisöä tekemiselläni seuraamaan minua. Lopulta esityksen kaari rakentuu vuorovaikutuksesta, eikä sitä voi ennakoida. Usein minulle kävikin niin, että kaoottisimmissa paikoissa syntyivät intensiivisimmät ja keskittyneimmät esitykset ja helpoiksi luulemani paikat eivät olleetkaan niin yksiselitteisiä.

Esimerkiksi erääseen päihdeyksikköön menoa jännitin koska tutustumiskäynnilläni asukkaat olivat olleet niin sekaisin ja levottomia. Pelkäsin etten saa heitä pysymään paikoillaan. Esityksen alkua pitikin odottaa kun erään katsojan oli käytävä tupakalla vielä kolme kertaa katsomosta käsin ennen kuin hän pystyi istumaan. Kaikki eivät halunneet tulla katsomaan, vaan osa jäi huoneisiinsa. Yksi mies lähti Alkoon juuri ennen esityksen

alkua. Mutta hän kerkesi takaisin ajoissa ja kun esitys alkoi, tuli hiiren hiljaista. Katsomossa istui kymmenkunta keski-ikäistä hampaatonta miestä pyörätuoleissaan hievahtamatta. He imeytyivät seuraamaan esitystä ja sen jälkeen kertomaan teatterikokemuksistaan. He sanoivat menevänsä lakkoon jos en tulisi uudestaan esiintymään. Yksi asukkaista, joka kertoi olevansa paikan talonmies sanoi: ”Meni kyllä aika paljon pornon puolelle. Jos olisi ollut yhtään enemmän pornoa, olisin lähtenyt pois.”

2.5 ESITYS ELÄÄ

esitykseni elää vahvasti tilanteen ja yleisön mukaan. On tärkeää pystyä reagoimaan siihen, mitä esityksen aikana tapahtuu. On esimerkiksi aistittava miten voimakasta äänenkäyttöä katsojat kestävät. Erityisesti kidutettujen kuntoutuskeskuksessa kuuntelin yleisöä tarkasti, sillä pelkäsin mahdollisesti aktivoivani kidutustraumaa näyttelemällä voimakkaita tunteita. Laskin äänenkäyttöäni normaalista ja hillitsin rankimpia tunnetiloja. Esiintyjän on kannettava vastuu olemalla katsojien puolella ja suojelemalla heitä. Näin ollen esitys on joka kerta eri näköinen, sillä se on jokaiselle yleisölle erikseen suunnattu. Tämä ei olisi mahdollista ilman tutustumista katsojiin ennen esitystä.

Kidutettujen kuntoutuskeskuksessa minua pelotti osaanko suhtautua ja käyttäytyä ihmisiä kohtaan oikein. En halunnut kohdella heitä alentuvasti, mutta en tiennyt missä rajat kulkevat. Kaikki keskuksen asiakkaat olivat turvapaikanhakijoita, eli kotoisin jostain muualta ja pakon sanelemana Suomessa. Esitystilanteessa huomasin miettiväni, voikohan heidän kulttuureissaan nainen esiintyä näin miehille, tai onko korrektaa, että minulla on käsivarret paljaana, eikä huivia päässä. Mietin myös kuinka lähelle voin mennä ja onko minulla lupa koskettaa. Onneksi kuuntelin tässäkin tilanteessa vaistoani ja muistin taas mitä ihmiseltä ihmiselle tarkoittaa.

Myös teksti muuttuu joka kerta. Vaikka se pysyy kirjallisesti samana, siitä korostuu eri paikoissa eri osat. Päihteidenkäyttäjille esiintyessäni erityisesti anteeksiannon ja armon teemat nousivat esiin. Pelkäsin katsojilta voimakkaita reaktioita, sillä päihteet tekevät ihmisestä arvaamattoman. Mietin osaanko käyttäytyä oikein ja kuinka paljon he aistivat minusta. Minä ainakin aistin heistä syyllisyyttä, häpeää ja surua. Pelkoni osoittautuivat kuitenkin turhiksi.

Yleisön ikä vaikuttaa suoraan esityksen tunnelmaan, sillä eri ikäiset ymmärtävät asiat eri tavoin. Esimerkiksi ikätovereilleni esiintyessä huumori nousi esiin, kun taas vanhuksat eivät välttämättä nähneet esityksessä mitään hauskaa. Kidutetut turvapaikanhakijat ymmärsivät ilman kielitaitoakin yksinäisyyden teeman ja maahanmuuttajina he samaistuivat siihen voimakkaimmin. Raitistuneet kolmekymppiset naiset taas nostivat

itsetunnon tärkeimmäksi otsikoksi. Aistin keski-ikäisten miesten suojelevan minua melkein isällisesti ja tunsin nuorten naisten ihailun.

On hyvin erilaista esiintyä nuorelle päihdekuntoutujalle, jolla on toivoa raitistua, kuin kolmannen polven syrjäytyneelle asunnottomalle alkoholistille. Esityksen lopussa on osio, jossa puhutaan tulevasta onnesta. Olin aina ajatellut sen pohja-ajatuksen olevan hetkestä nauttiminen ja sen oivaltaminen, kunnes yhtäkkiä vanhainkodissa sille tuli täysin uusi merkitys. ”Jalat alta vievä parempi” muuttuikin kuolemaksi. Myös yleisö voi auttaa esiintyjää tekemään oivalluksia ja löytämään uusia puolia tutusta tekstistä. Tilanne yllätti minut ja aluksi pelästyin sitä. Mutta kun sitä ei voinut peittää, se alkoi tuntua lohdulliselta.

ASTA

Huomasit sä mitä siin tapahtu? Siin vikas tekstissä.

IINA

Teinks mä jotain väärin?

ASTA

Sä et tehny mitään väärin, sä teit kaiken oikein. Mut siis arvaa mitä se alko edustaa se, jalat alta vievä uskomaton asia, mikä on kaikil-

IINA

Kuolemaa.

JUSSI

Mmm.

ASTA

Huomasiksä?

IINA

Joo, huomasin.

JUSSI

Miltä se tuntu?

IINA

Ihan hyvältä.

ASTA

Mm. Must se tuntu ensin ihan hirveeltä, kun mä tajusin yhtäkkiä, et mitä on tapahtumassa.

IINA

Joo.

ASTA

Mut sit mä jotenki tajusin, et ei et, siit voi ajatella myös näin.

IINA

Joo.

ASTA

Et ehkä moni tuol jopa toivoo kuolevansa.

IINA

Nii. Ihme, et se ei oo tullu aikasemmin esille

2.6 YLEISÖN REAGOINTI

Jokaisen esityksen jälkeen pidimme keskusteluhetken yhdessä yleisön kanssa. Sain kuulla kaikenlaisia kommentteja. Tässä joitain niistä:

VANKILA

"Vajosin transsiin. Tuli rento olo. Pääsin hetkeksi pois."

"Kosketti. Tuli kyyneleet silmiin."

"Myötäsuru."

"Tunnistin vainoharhasuuden siitä mitä muut ajattelee."

"Piristi tosi paljon."

"Jäi surullinen olo. Pisti miettimään koska tollasii ihmisii tuol on."

"En ois uskonu et tykkään teatterista tai näyttelemisestä."

”Ujostutti hirveesti.” (katsekontakti ja lähelle tuleminen)

”Eiks siin ollu joku semmonen kohta et elämä on hyvää? Se oli hyvä kohta.”

”Se oli sellanen vanha höppänä.”

”Se oli kivaa et voitiin hetki jutella ennen sitä esitystä. Ettei se tullu ihan puskista.”

”Oli hämmentävää ku näyttelijä tuli niin lähelle. Mut se oli hyvällä tavalla hämmentävää.”

”Tunteiden näyttäminen oli uutta vankilassa. Täällä ei saa ilmaista tunteita, ettei tuu mitään väkivaltatilanteita.”

”Vähän liian vähän vaatteiden riisumista.”

”Katse oli sellanen, et mä aattelin et piruvie, en kato alas.”

PÄIHTEIDENKÄYTTÄJIEN JA ASUNNOTTOMIEN ASUMISYKSIKKÖ

”Tuliko jotain muistoja mieleen?” ”Oi voi, monessa kohtaa. Se autojuttu, se oli aika hyvä.”

”Tommosta viittin kattoa minäkin.”

”Parempi tämä oli ku se Juoppohullun päiväkirja. Tästä jää mieleen. Siitä ei jääny.”

”Olin oikeen onnellinen ku tuli vieraita.”

”Kysy vielä jotain.”

”Kut.” (Good)

”Piristi päivää.”

”Haluisin mieluummin olla teatterissa ku tämmösessä.”

”10 pistettä.” ”11 ja puol.” ”10 plus.” ”Entä papukaijamerkki?” ”Sitä mä en anna.”

”Kyllä mäkin oon pikkupoikana esittänyt tiernapoikia.”

”Täytyy puhua pomolle et tulisitte uudestaan. Me otetaan muuten lopputili. Jää roskat keräämättä.”

”Täytys kattoo vielä pariin kertaan. Et osais tajuua sen vähän paremmin. Et ymmärtää ne.”

”Kyllä mä nuorena kävin aika paljon teatterissa. Kansallisteatterissa ja Helsingin kaupunginteatterissa.”

”Tuu uudestaan. Mut älä perjantaina.”

VANHAINKOTI

”Olen samaistunut hyvin samanlaiseen ajatteluun. Minun oli helppo seurata ja pysyä mukana.”

”Hyvin kaikki jaksoi kuunnella ja olla hiljaa. On ollut toisenlaisiakin tilanteita.”

”Tasaisen jalat maassa olevan naisen mielenliikkeet ilosta ikävään.”

”Esiintyi juuri minulle.”

”Kontakti tuntui hyvältä. Hyvä ja avoin tunne. Läheisyys luo lisää tunnelmaa.”

”Mitähän se nyt tahtoo mahtaa?”

”En oikeen meinannut pysyä perässä. En ole tällasessa tilanteessa ollut koskaan ennen.”

”Tuliko esityksestä jotain muistoja mieleen?” ”Ei.”

”Mietin, että mitähän se oikeen meinaa. Että mikähän homma tää oikeen on.”

”Hyvin esitit, mutta minä en ymmärtänyt niin hyvin kun ois pitänyt.”

PÄIHDEYKSIKKÖ

”Jäi hyvä fiilis. Esitys oli vangitseva. Ei tullut yhtään ajatusta mieleen sen ulkopuolelta.”

”Ajattelin sen niin et ylös ja ulos, duunaamaan asioita.”

”Tuntu omakohtaselta.”

”Herätti toiveikkaita tunteita.”

”Jutut sinkoili samalla lailla kun mun käyttäjäkavereilla kun ne on tarpeeks sekasin.”

”Mä tunnistin sen et mä voisin olla toi. Mut mä en ole se.”

”Käyttöaika tuli mieleen. Välillä ahdistavaa kun huutaa yhtäkkiä.”

”Epätoivosta onnellisuuteen ja kaikkea siltä väliltä.”

”En saanut yhtään tarinasta kiinni, mutta samaistuin tunteisiin.”

”Jäi helvetin hyvä fiilis. Ihan uus kokemus. Ensimmäinen kerta teatterissa.”

”Mua pelotti ton puolesta, et se menee paniikkiin. Kun esiintyjä tuli niin lähelle.”

”Mulla on ollut sellanen käsitys, et kaikki näyttelijät on hörhöjä, omituisia. Oli hyvä nähdä yksi ihan normaali ihminen.”

Esiintyjänä tekee helposti omia tulkintojaan katsojien reaktioista tyyppillisten käyttäytymismallien mukaan. Normaalisti teatterissa istutaan pimeässä puhumatta ja kommentoimatta. Esitykseen saavutaan ajoissa ja myöhästyneitä ei oteta sisään. Suurin osa ihmisistä pukeutuu teatteri-iltana parhaimpiinsa ja mummoilla on pikkukengät jalassa. Kesken esityksen ei rapistella papereita tai kaivella kassia. Komediaa esittäessä voi odottaa naurua ja tragedioissa kyyneleitä. Mutta kaikki muu on poikkeavaa, eikä kuulu teatteriin.

Hoitolaitoksissa esiintyessä on luovuttava normaaleista odotuksista ja totutusta käytöskulttuurista. Monelle laitoksessa elävälle on haastavaa istua puoli tuntia paikallaan. Hiljaa olemista ei voi edellyttää, sillä se ei välttämättä ole edes fyysisesti mahdollista. Dementiapotilas unohtaa esityksen aikana moneen kertaan mitä tapahtuu ja päihderiippuvaisen on vaikeaa olla ilman päihkeitä puolen tunnin ajan. Olosuhteisiin voi yrittää vaikuttaa, mutta niitä ei voi hallita. Esimerkiksi päihde- ja asumisyksikössä esiintyminen kannattaa ajoittaa maanantai-aamuun ennen Alkon aukeamista. Se on viikon

selvin hetki, joten esityksestä saa suurimman hyödyn irti. Henkilökunnalta saa parhaat neuvot tällaisiin käytännön asioihin ja itse opin pikku hiljaa kysymään heiltä oikeat kysymykset. Ei voi silti olettaa, että paikalle saapuu yleisötulva tai että esitys sujuu ilman kommentointia. Eräässä esityksessä vanha mies kysyi kesken kaiken: ”Mitä se huutaa noin kovaa?”

Laitoskiertueellani yleisöstä aina joku yleensä nukkui, vanhainkodissa useammat. Monille se oli myös ensimmäinen teatterikokemus, joten jotkut olivat vaivaantuneita ja usein se näkyi pois katsomisena ja poissaolevuutena. Teatteritiloissa pimennetyissä katsomoissa ainoat reaktiot mitä esiintyjä voi yleisöstä nähdä tai kuulla, ovat nauru ja itku. Mutta niiden väliin mahtuu paljon tunteita, jotka voi huomata vain olemalla suorassa kontaktissa katsojien kanssa.

Esiintyjältä vaatii itsetuntoa ja sinnikkyyttä jatkaa esitystä, vaikka tuntuisi ettei kukaan kuuntele. On vain muistettava, että ikinä ei voi tietää miten joku toinen kokee esityksen. Mielenkiintoista on se, että hoitolaitoksessa esiintyessäni kaikki reaktiot ovat tervetulleita. Suuttumus, huuto ja kesken lähteminenkin ovat merkkejä siitä että ollaan elossa. Ihminen toimii aina sen hetken parhaansa mukaan ja tuntuu hyvältä kun katsoja kuuntelee itseään.

Hoitolaitoksessa esiintymisessä on paljon sama kuin lasten teatterissa. Palaute tulee sensuroimatta ja saman tien. Kun kaiken näkee ja kuulee, siitä tulee osa esitystä. Minua kosketti kaikki palaute mitä sain. Halusin koskettaa ihmisiä jollain tavalla. Vaikka tunteet olivat joskus negatiivisia, oli jotain ainakin liikahtanut. Koin luottamuksen osoituksena sen kun tunteita uskallettiin ilmaista. Aina se ei tietysti ollut valinta, vaan monien ainoa tapa olla läsnä tilanteessa. Välillä kommentit olivat niin kauniita, että tuntui vaikealta kestää niitä. Päihdeyksikössä esityksen jälkeen eräs katsoja halusi ottaa kuvan minusta ja hänen lapsestaan yhdessä. Koin sen suurimpana kiitoksena, mitä hän pystyi antamaan. Eniten minua koskettikin sanaton palaute. Kun ihmiset hiljenivät ja rauhoittuivat esityksen äärelle, tunsin rakkautta kaikkia katsojia kohtaan.

TAIJA

Ja siis kaikki ne tunnetilavaihtelut, kun ne oli niinku... Oikeesti tuli sellanen olo et niis on... Et hirveen voimaannuttava esitys... Tai jotenki just näille ihmisille, se mun mielestä huoku sellasta myönteisyyttä. Ja just yks noista haastateltavista sano sitä, kun se puhu siitä et se oli transsissa, siitä että pysty unohtamaan täysin sen, tän ulkopuolisen, tilanteen.

IINA

Se on hassuu, koska se oli just yks niist tyypeist, jotka katto tosi paljon pois.

TAIJA

Joo joo, se sano että, et se oli niin häkellyttävää, se et joku tulee niin lähelle.

2.7 KOP KOP NYT JA TULEVAISUUDESSA

Yleisökontaktikurssi on ohi, mutta Kansallisteatterin kiertuenäyttämö osti *Kop Kop – vieras lähellä* -monologit, joten kiertueet jatkuvat. Lisäksi anomme apurahoja ja etsimme keinoja voida jatkaa yhteistyötä. Laitoksia riittää ja intoa myös. Seuraavaksi suuntaan kehitysvammayksiköihin ja suunnittelen jo uutta esitystä, joka sopisi erityisesti vanhainkoteihin.

Kokemukseni pohjalta melkein minkä vaan esityksen voi viedä minne vaan. Ihmisiä ei tarvitse varoa tai pelätä, eikä varsinkaan aliarvioida. Katsoja katsoo esitystä aina omista lähtökohdistaan ja sitä on turha arvottaa. Sitä paitsi negatiivisenakin pidetyt reaktiot voivat synnyttää positiivisia seurauksia yhteisöön. On kuitenkin olemassa tiettyjä keinoja, joilla voi auttaa katsojia saamaan esityksestä mahdollisimman paljon.

Jussi Lehtosen oppien pohjalta pyrin pitämään esitykseni kirkkaana. Puhun selkeästi niitä varten, jotka kuuntelevat ja kovaa niitä varten, joiden on vaikeaa kuulla. Pidän esityksen tunneleikkaukset isoina ja selkeinä, sillä vaikka katsoja ei mistään muusta saisi kiinni, tunteet ovat tunnistettavia kaikille. Tekstin kirjakielisyydestä on hyötyä maahanmuuttajien kanssa, koska se on heille helpompaa seurattavaa kuin puhekieli. Tekstiä on kuitenkin aina tärkeää fyysistää, sillä suuri osa yksiköiden asukkaista ei välttämättä pysty seuraamaan pelkkää puhetta. Nämä kaikki asiat tulevat ilmi tutustumisvaiheessa ja kun pitää aistit auki esitystilanteessa, voi reagoida tilanteisiin suoraan.

Kun Saara Kotkaniemi oli esiintymässä kehitysvammayksikössä, hän ei ollut varma ymmärtääkö tai saako kukaan mitään esityksestä. Hänen esitykseensä kuuluu kahvin keittäminen lavalla ja yleensä hän juo sen yksin paikoiltaan. Mutta tässä esityksessä hän meni kupin kanssa yleisön sekaan ja antoi jokaisen katsojan haistaa kahviaan. Hän herätti katsojien haju- ja tunneaistin ja katsojista tuli kokijoita. Tämä tuntuu uskomattomalta oivallukselta. Yhtään väheksymättä Saaran toimintaa, tämänkaltainen reagointi on kuitenkin itsestään selvää silloin kun on tilanteessa läsnä ja vuorovaikutukselle auki.

Ennen jokaisen esityksen alkua pidän pienen esittelyn tulevasta esityksestä. Kerron siinä tärkeimmät faktat esityksen syntyprosessista ja käytännön asioista. Alkupuhe on pidentynyt esitys esitykseltä sillä opin aina uusia asioita, jotka on hyvä mainita. Aluksi en sanonut mitään esityksen sisällöstä, mutta nykyään avaan mistä esitys minulle kertoo.

Sanon ettei esitystä tarvitse ymmärtää millään tietyllä lailla vaan jokainen voi ottaa sen omalla tavallaan. Teksti koostuu kuudesta osasta, eikä se noudata perinteistä rakennetta. Painotan ettei juonta tarvitse edes yrittää seurata, vaan jokainen voi istua rauhassa ja ottaa sen mitä saa. Esitykseni on haastava tottuneellekin teatterissakävijälle, joten on tärkeää vapauttaa katsojat suorittamisesta. Esimerkiksi vanhainkodissa huomasin katsojien turhautuvan kun he eivät pysyneet kärryillä. He yrittivät liikaa ymmärtää ja ratkaista. Nykyään kun teen jo aluksi selväksi ettei ole oikeaa tapaa ymmärtää esitystä, ihmiset kertovat vapautuneemmin tulkinnoistaan keskusteluissa esitysten jälkeen.

Alkupuhe muotoutuu aina tilanteen mukaan. Sitä en valmistele tai suunnittele. Kerron usein myös omista tuntemuksistani. Avaan jännitystäni ja muita esiintymiskokemuksiani, tai joskus vain jutustelen. Toisinaan pyrin rentouttamaan tilannetta, joskus selkeyttämään. Välillä yritän saada huomion esitykselle. Alkupuhe on tärkeä osa tapahtumaa siksikin, että leikkaan siitä suoraan esitykseen. Viimeiseksi sanon aina: "Esitys alkaa nyt". Siitä hetkestä olen Seija ja esityksen maailmassa. Se on kiinni pelkästään katseen suunnan vaihtamisesta, ehkä vain senttimetrinä, mutta se rajaa esityksen. Pieni hetki muuttaa kaiken: hengityksen, ryhdin ja olemuksen ja sitä kautta intensiteetin, läsnäolon ja kontaktin. Haluan sillä hetkellä viedä katsojat teatterin maailmaan ja näyttää teatterin taian.

On mahdollista, että teatterin taika ei aina riitä esityksen loppuun saakka tilanteen käydessä liian levottomaksi. Tämän takia mietimme harjoitusvaiheessa, että minun olisi järkevää rakentaa oikopolku suoraan loppuun. Mutta toistaiseksi mahdottomatkin yleisöt ovat seuranneet esityksen tiiviisti ja rauhassa, joten oikopolku on edelleen rakentamatta.

Meillä yleisökontaktikurssilaisilla oli voimakas yhteisö. Se syntyi pitkän ja meille tärkeän kurssin myötä. Näimme toinen toisemme haavoittuvaisina keskeneräisten esitystemme kanssa. Autoimme ja kannustimme toisiamme, sekä seurasimme toistemme työskentelyä ja työvaiheita. Koimme yhdessä jotain meille kaikille uutta ja palkitsevaa mennessämme laitoksiin esiintymään. Vaikka teimme hoitolaitoskiertueet yksin, jaoimme kokemuksia yhdessä jälkikäteen. Itselleni on ollut helpottavaa purkaa tärkeitä tapahtumia yhdessä. Oli arvokasta saada jakaa prosessia opiskelukavereiden kanssa. Kun tuntee tekevänsä jotain tärkeää, se yhdistää ihmisiä. Kiertäminen on hyvin vaativaa henkisesti, eikä varmaan sovi kaikille. Me kaikki koimme sen kuitenkin omaksi ja aiomme jatkaa yhteistyötä. Suunnittelemme ryhmän perustamista ja tiedän jatkavani tätä työtä jossain muodossa aina. Huomaan kaipaavani hoitolaitokseen lähtöä säännöllisin väliajoin.

Toisille näyttelijöille teatteritilat ovat koti, eivätkä he kaippaa muutosta. Mutta toiset voivat löytää laajentuneesta teatterikentästä mielekkyyttä muun rinnalle, tai jopa elämäntehtävän. Itse haluan tehdä molempia, enkä luopuisi kummastakaan, sillä ne tukevat toisiaan. Siinä missä laitoskiertueella olen rikastuttanut maailmankuvaani ja kokenut tekeväni työtä jolla on merkitystä, teatteritilassa pääsen kehittämään teknistä ammattitaitoani, olemaan vuorovaikutuksessa kollegojeni kanssa ja oppimaan uutta materiaalia. Pääsen lisäksi soveltamaan oppimaani esimerkiksi katsojista. En näe enää yleisöä hahmottomana massana, vaan voin kuvitella jokaiselle elämän. En myöskään pelkää arvostelua samalla lailla, sillä olen oppinut että lähtökohtaisesti yleisö on esiintyjän puolella. Esitys tarvitsee syntyäkseen molempia ja yhteistyötä.

IINA

Tää oli ehkä hengittävin esitys mitä on ollu. Mä sekoilin tekstissä enemmän ku ikinä, siis sori niist ”nyttten nyttten” koko ajan...

JUSSI

Must se oli ihan hauska.

ASTA

Mä en huomannu...

JUSSI

Etkö huomannu? Mä ajattelin et Asta ei kyl kirjottanu: ”nyttten nyttten”...

IINA

No ei todellakaan siis, mut mä en voinu enää keskeyttää sitä kun mä olin jo sanonu sen...

JUSSI

Mä ajattelin, et se ois – voinu kirjottaa ”nyttten”-kin...

(naurua)

ASTA

Ei mitään...

IINA

Se oli tavallaan ihan hyvä, et ehkä oli eri tavalla läsnä siinä vuorovaikutuksessa, koska meni myös sekasin siitä tekstistä...

ASTA

Must sä teit, mä en kyl nähny sitä Vantaan esitystä, mut jotenkin tossa oli siitä kun mä oon viimeks nähnyt, sä vähän jotenkin irrottelit hyvällä tavalla siellä. Teit vähän jotain eri tavalla. Se tuntu hyvältä, ja herätti myös mussa sellasen, et ahaa, tohon ois voinu muuten lisätä tämmösen lauseen.

2.8 VUOROVAIKUTUS JA VIRTAUS

Hoitolaitoksessa esiintymisen jälkeen on puhdistunut ja voimaantunut olo. Vaikka vierailut vaativat paljon sekä henkisesti että fyysisesti, ne antavat huomattavasti enemmän kuin ottavat. Parhaimmillaan katsojat pääsevät hetkeksi pois todellisuudestaan ja minä käymään heidän maailmassaan. Osalle näyttelijöistä tämänkaltainen työskentelytapa ei sovi. Jotkut menevät lukkoon avoimuudesta ja jakamisesta. Minulle kuitenkin on luonteenomaista olla tällaisessa tilanteessa auki ja se tuntuu intuitiivisesti oikealta.

Hoitolaitoksessa esiintyessä fokus siirtyy itsestä katsojiin ja sitä kautta oman suorituksen merkitys pienenee. Koen, että minusta tulee enemmän välittäjä kuin antaja. On vapauttavaa ja helpottavaa kun en keskity itseeni, vaan huomiopisteeni on katsojissa. Kuuntelen heitä ja haluan, että he saavat mahdollisimman paljon. On toisarvoista, kuinka hyvin suoriudun. Sen sijaan on tärkeintä, että vuorovaikutus mahdollistuu. Tähän näyttelijän tulisi mielestäni aina esitystilanteessa pyrkiä.

Vuorovaikutus määrittää tilanteen ja kontaktin. Molemminpuolinen virtaus muuttuu esityksen mukana ja muuttaa esitystä. Energiaa siis virtaa molempiin suuntiin ja se vaikuttaa esitykseen kehän muodossa. Katsoja peilaa esitystä omaan elämäänsä ja koska tilanne on auki, saan esiintyjänä sen energian muuttuneena takaisin ja käyttööni. Tanssitaiteilija Kirsi Heimonen puhuu kirjassa *Taide keskellä elämää* hoitolaitoksessa esiintymisestä näin: "Heidän todellisuutensa heijastuvat minuun, ne muodostavat merkkejä, joita tanssin. Tapahtumiset muokkaavat minua, ne muokkaavat tanssiani, olemistani. Tanssi alkaa eettisyydestä." (s.41)

Virtausta ei samalla tavalla pääse tapahtumaan normaaliolosuhteissa teatterissa. Kokemukseni mukaan pimennetylle katsomolle joutuu antamaan ja antamaan, mutta sieltä ei saa samalla tavalla takaisin, koska välissä on näkymätön seinä. Hoitolaitoksessa esiintyessä esiintyjä on samassa tilassa yleisön kanssa, eikä esteenä ole mitään. Kosketusetäisyys, lavan ja katsomon pieni koko ja katsojien vähyys vaikuttavat vuorovaikutukseen. Tilassa ei pääse muiden taakse piiloon, vaan se pakottaa kontaktiin. Katsekontaktin ansiosta katsoja ja esiintyjä näkevät toisensa ja näin he joutuvat väkisin

laittamaan itsensä likoon. Väitän kuitenkin, että suurimman eron tekevät tutustuminen ja keskustelu esityksen jälkeen. Ne vaativat kokonaisvaltaisen antautumisen ja paljouden. Kun olen tutustunut yksiköiden asukkaisiin, välitän heistä ja siksi fokukseni siirtyy heihin. Kun katsojiin syntyy suhde, esityksestä tulee ainutkertainen kokemus kaikille osapuolille. Esitys tapahtuu silloin minulta jokaiselle katsojalle ja jokaiselta katsojalta minulle.

JUSSI

Sussa itessä on tän esitysvierailun aikana ollu näitä eri reaktioita ja eri tunteita ja ajatuksia. Mutta voitko nähdä niissä katsojissa sellasta? Tapahtuko niissä jotain muutosta et sä oisit havainnu sen, sinä aikana kun sä mietit et se ensikontakti, et mitä siinä oli vuorovaikutusta, sitte tää esitystilanne ja keskustelu niin...

IINA

No ainakin se, et ne ihmiset oma-aloitteisesti sitten sano jotain, koska ei ne ennen tota esitystä puhunu juurikaan.

JUSSI

Sulle?

IINA

Niin paitsi ne pari puheliainta, koska ne mä olin tavannut jo viime viikolla. Mut et sitte ne hiljasetki tyypit, ennenku lähti siitä niin kaikki kiitti.

JUSSI

Joo. Ja mitäs se yks sano ennen ku lähti pois? Mitä se sano saaneensa tästä esityksestä? Se lähti siitä eturivistä ja sano jotain että... Vaihtelua.

IINA

Virkistystä.

JUSSI

Niin virkistystä. Et kyl ne verbaalisellakin tasolla kerto että tää oli vaikuttanut niihin jotenkin.

IINA

Se oli tosi intiimi ja välitön mun mielestä se tunnelmalataus muutenki. Kukaan ei poistunut, vaan kaikki tuli kiittämään ja ne oli ihan tuppisuita kuitenkin.

3. RAKASTA

3.1 TEATTERI KUULUU KAIKILLE

Kulttuurituotannon opettaja Pia Strandman kirjoittaa *Taide keskellä elämää* -kirjassa näin: ”YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen mukaan jokaisella on oikeus vapaasti osallistua yhteiskunnan sivistyselämään ja nauttia taiteista. Samat ajatukset on kirjattu myös Suomessa useasti, muun muassa Reilu kulttuuri -ehdotuksessa (Koivunen - Marsio 2006) ja opetusministeriön laatimassa saavutettavuus-toimenpide-ohjelmassa (Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus 2006).” (s.160)

Teatteri kuuluu kaikille, mutta todellisuudessa ovet ovat auki vain niille jotka osaavat käyttäytyä tiettyjen normien mukaan. Edellytyksenä pidetään myös pystymistä tulemaan itse paikalle. Hoitolaitokset ovat täynnä ihmisiä, jotka tarvitsevat kulttuuria, virkistystä ja vaihtelua elämäänsä, mutta eivät pysty liikkumaan tai pyytämään sitä. Myös teatterit ovat täynnä näyttelijöitä, jotka kaipaavat suurempaa merkitystä työlleen ja vastakaikua yleisöltä. Mutta nämä tarpeet eivät vielä suuressa mittakaavassa kohtaa.

Mielestäni teatterin tulisi laajentua ja mennä sinne missä sitä tarvitaan. Kansallisteatterin uusi Kiertuenäyttämö on hieno esimerkki siitä miten yhteistyö hoitolaitosten ja teatterin välillä on mahdollista järjestää. Hoitolaitostyön tulisi olla osa jokaisen teatterin arkea ja miksi ei jokaisen teatterialan opiskelijan koulutusta.

Kyse ei ole hyväntekeväisyydestä, vaan molemminpuolisesta saamisesta ja antamisesta. Koen maailmankuvani avartuneen ja oppineeni ymmärtämään ihmisiä paremmin. Jouduin vastakkain omien ennakkoluulojeni kanssa ja haastamaan itseni yhä uudestaan. Sitä näyttelijäntyö on parhaimmillaan.

Stereotypiat värittävät helposti kuvaa toisista ja lukitsevat ihmiset mielikuvissa tiettyihin lokeroihin. Ikään kuin juoppo olisi vain juoppo, eikä muuta. Juoppous ei tarkoita mitään tiettyä reittiä tai elämää. Se ei leimaa koko ihmistä todellisuudessa, vaan on yksi määrittävistä tekijöistä. Mutta jokaisella juopolla on kuitenkin juopon stigma.

Ihmiset ja yhteiskunta suojautuvat määrittelemällä poikkeavuuksia ja luomalla ihanteita. On helpompaa olla kun asiat ovat järjestyksessä. Mutta oikeasti on parempi olla kun nämä järjestykset rikotaan. Taidemuseoalan kehittämissyksikön tutkija Riikka Haapalainen kommentoi kirjassa *Taide keskellä elämää* asiaa: ”Kun erilaisuudet tehdään näkyviksi taiteen keinoin, ne menettävät dogmaattiset painoarvonsa ja nousevat synnyttämään uudenkaltaista suvaitsevaisuutta. Taiteen päämääristä tulee elämän päämääriä.” (s. 225)

Kun ihminen kohdataan ihmisenä ja hyväksytään mielipiteineen ja elämäntapoineen, syntyy molemminpuolinen kunnioitus ja stigma unohtuu tai menettää merkityksensä. Myös käsitys itsestä voi taiteen kautta muuttua. Esimerkiksi oma rooli narkomaanina kutistuu kun tilalle tulee muita määritteitä. Sitä kautta voi huomata, että itsessä on muitakin puolia. Diakonissalaitoksen erityisasiantuntija Kirsti Rinta-Panttila siteeraa haastattelemaansa Faina Puustista *Taide keskellä elämää* -kirjassa sanoin: ”Ihmisarvo on kokemus arvokkuudesta, se antaa merkityksen olemiselle ja tekemiselle; ei tarvitse olla tuomittuna rooliin.” (s.51) Ihmisarvo on ihmisoikeus ja niin on teatterikin.

IINA

Mä luulen et se oli enemmän sitä teatterin taikaa ja sitä jekutusta, mitä se tarkoitti. Et kyl mä ajattelin et se on enemmän yhteinen sopimus, niinku teatteri onkin. Aina. Että sovitaan että uskotaan niihin asioihin. Se on jotenkin niin ihmeellistä kun ne kertoo et miten ne on ollu teatterissa ja miten ne... Et miten se on ihme et tiet voi mennä niin eri lailla. Se on niin ihmeellistä. Koska se ensimmäinen oletamus on se, että ois ollu aina alkoholisti.

JUSSI

Niin se on, se on niin kurja juttu kun se on se stigma. Sehän ei tarkota mitään tiettyä et ihminen on alkoholisti. Se ei tarkota mitään yhtä reittiä. Vaan ne taustat voi olla ihan mitä vaan. Voi olla ollu tosi rikaskin joskus. Se on heti niin stigma, että se on heti vaan se yks. Laitapuolen kulkija tai ruvelle syöpyny spurgu, piste, et sä oot siinä, saat olla mut pysy siinä ja oo sitä, koska sitä oot aina ollu ja tuut aina olemaan hautaas saakka.

IINA

Kyllä. Se oli niin liikuttava se tyyppi joka tuli uudestaan.

JUSSI

Joka oli pyrkiny teatterikouluun?

IINA

Joo. Ja sit kun se vielä pyys et voisinko mäkin osallistua tohon haastatteluun.

3.2 TEATTERITAITEEN MERKITYS HOITOLAITOSTYÖSSÄ

Itse kyseenalaistin koko tätä monologihanketta vielä silloinkin kun lähdin mukaan. Kun olimme jalkautumassa laitoksiin ajattelin, että minusta olisi enemmän hyötyä esimerkiksi vapaaehtoistyössä. Ihmettelin miksi kukaan tulisi katsomaan esitystäni. Mutta kun näin mitä katsojat kokivat esityksessäni, ymmärsin tehtäväni.

Monia esityspaikkojani yhdistivät päihheet. Koenkin, että esitykseni sopii erityisen hyvin päihdeongelmallisille, sillä se käsittelee itsetuntoa, itsensä hyväksymistä, yksinäisyyttä ja armoa. Päihdekuntoutujat joutuvat painimaan itsetuntokysymysten kanssa erityisen paljon, sillä he joutuvat raitistuessaan rakentamaan identiteettinsä uudelleen.

Monet kiertueella kohtaamistani päihderiippuvaisista kertoivat, että olivat aikanaan aloittaneet päihteen käytön koska eivät kestäneet omia tunteitaan. Päihheet auttavat siihen hetkellisesti, mutta taide tarjoaa mahdollisuuden käsitellä niitä. Eräs nuori nainen itki esitykseni jälkeen helpotustaan. Hän koki, että olin esiintyjänä käynyt hänen puolestaan läpi jotain ja vapauttanut hänet siitä. Tämä on tärkeä mahdollisuus päihdekuntoutuksessa. Tunteita voi olla helpompi käsitellä kun niillä on esikäsittelijä. Tällöin katsoja voi ulkoistaa osan työstä sijaistikokijalle, eli esiintyjälle ja sen jälkeen siihen on helpompi tarttua. Samaistumisen myötä saa myös kokemuksen jakamisesta, eikä koko taakkaa tarvitse kantaa yksin.

Koska katsoja aina peilaa esitystä omaa elämäänsä vasten, tuo esitykseni usein muistoja mieleen. Muistan nähneeni dokumentin miehestä, jolta alzheimerin tauti oli vienyt kaikki muistot. Hän ei tiennyt missä asui, tai tunnistanut rakkaimpiaan. Mutta kun hänet vietiin hänen vanhan kuoronsa luo, hän lauloi kaikki laulut ulkoa. Viimeiset asiat jotka jäävät, ovat laulu, rukoilu ja kiroilu, sillä ne ovat samassa aivolohkossa. Teatterissa voi yhdistyä nämä kaikki, tai se voi herättää niistä mitä tahansa.

Kirsti Rinta-Panttila puhuu kirjassa *Taide keskellä elämää* asunnottomien naisten kanssa työskentelystä: ”Taiteessa kohtaamisen voima voi rakentaa sillan menneeseen kadotettuun aikaan, jolloin kaikki oli toisin. Tai sillan tulevaan, kun itsestä alkaakin nousta uutta kokemuksen tai tekemisen riemua, joka voi jopa muuttaa käsitystä itsestä, muista ja maailmasta.” (s.49) Ihmisarvo voi olla hyvin pienestä kiinni. Kun taiteen kautta ei kohdella potilaana tai asiakkaana, vaan tekijänä tai kokijana, voi se olla jopa ensimmäinen askel parempaan suuntaan.

Samassa kirjassa Teatterikorkeakoulun erikoissuunnittelija Pekka Korhonen kirjoittaa osallistavasta teatterista näin: ”Mahdollisuus omien ajatusten ja käsitysten kyseenalaistamiseen ja muutokseen tarjoutuu, kun ne jaetaan toisten kanssa. Fiktio maailmassa kaikkien osallistujien mielipiteet ovat tasa-arvoisia eikä kenelläkään ole valmiita yhteiskunnallisia tai ammatillisia rooleja. Tämä ymmärrys omien ajatusten oikeudellisuudesta ja yhdenvertaisuudesta on usein kokemuksena voimaannuttava, samalla se voi olla muutoksen siemen.” (s.113)

Taide voi tarjota keinon kommunikointiin asioista, joille ei löydy sanoja, sillä se puhuu kaikkien aistien kautta. Se voi avata tunnelukkoja, estoja, pelkoja ja rikkoa ennakkoluuloja. Taiteen kautta voi tehdä näkymättömän näkyväksi ja saada äänensä kuuluviin.

Päihdekuntoutuskeskuksessa katsojat sanoivat esitykseni jälkeen, että se oli tuonut heille toivoa. Eräs vielä vieroitusoireissa ollut nainen pelkäsi, ettei pystyisi istumaan puolta tuntia paikallaan. Hän jäi varmuuden vuoksi oven suuhun yrittämään, mutta istui esityksen ja keskustelun loppuun saakka. Lopulta hän sanoi: ”Ehkä elämässä on sittenkin jotain järkeä.”

JUSSI

Tost on tullu kyllä sellanen ihan aito voimatarina tosta jutusta. Toi siis toimii aivan älyttömän hyvin kyllä. Ja se jotenki nyt oli muuttunu, tää esitys oli erilainen. Mun mielest siinä on tosi voimakas sellanen shamanistinen puoli, et jotenki sä teet sellasen voimatarinan... Tää kuulostaa ehkä ihan tyhmältä, mutta mun mielestä se toimii aivan hirveen hyvin, että ihan mahtavaa... Kuulostaa joltain sellaselta feministiseltä radikaaliterapialta, et voimatarina, ja naisten joku, mut et kaiken voi vääntää... Mut se on ihan mahtava juttu.

3.3 NÄYTTELIJYYDEN LAAJENTUMINEN

Esitystilanteessa näyttelijäntyö tarkoittaa yleensä vain esiintymistä. Mutta esiintymisympäristöä laajentamalla myös työnkuva muuttuu. Hoitolaitokseen ei voi mennä valmiin joustamattoman esityksen kanssa, vaan on pystyttävä olemaan kokonaisvaltaisesti läsnä ja elämään tilanteen mukaan. Näyttelijäntyöhön kuuluvat silloin monet muutkin roolit kuin esiintyjän ja koko vierailu on osa esitystapahtumaa.

Näyttelijän ammattitaitoon kuuluu monia taitoja, joita voi hyödyntää teatterista irrotettunakin. Näyttelijä Nina Nurminen kirjoittaa kirjassa *Taide keskellä elämää* näin: ”Näyttelijällä on tietoa muustakin kuin roolin rakentamisesta. Lavalta saa kokemusta muun muassa vuorovaikutus- ja ryhmätyötaidoista, itseilmaisusta, viestinnästä ja esiintymisestä, luovuudesta ja luovuuden johtamisesta, muutoksesta ja epävarmuuden sietämisestä, erilaisuuden ymmärtämisestä ja hyväksymisestä sekä intuitiosta ja tunneälystä.” (s.262) Ei ole ihme, että monet näyttelijät pitävät nykyään yrityksille esimerkiksi vuorovaikutuskoulutuksia ja virkistyspäiviä. Nämä taidot ovat pääomaa myös kun lähtee hoitolaitokseen esiintymään. Teatterin tekeminen antaa hyvää kokemusta erilaisten ihmisten kanssa työskentelystä, mikä on paras pohja kun lähtee tutkimusmatkalle ihmisiä kohtaamaan.

Taiteilijan todelliset vaikutusmahdollisuudet ovat usein muualla kuin julkisissa paikoissa tai taidelaitoksissa. Menemällä arjen keskelle sinne missä ihmiset ovat, voi osallistua paremman yhteiskunnan rakentamiseen. Taiteilijan väline on taide ja sen kautta voi tulla kuulluksi ja nähdyksi niin esiintyjä kuin yleisökin. Oman äänensä tarvitsevat kuuluviin nekin, jotka eivät sitä itse pysty saamaan.

Nina Nurminen pohtii *Taide keskellä elämää* -kirjassa taiteilijan rooleja: ”Kun taiteilija astuu ulos perinteisestä roolistaan, hän rikkoo rajoja. Se herättää väistämättä tunteita ja ennakkoluuloja taidekentällä ja sen ulkopuolella. Ketkä määrittelevät mikä kuuluu taiteilijan rooliin ja mikä ei tai mikä on taidetta ja mikä ei? Taiteilijan vapautta on se, ettei ole pakko lokeroida ja määritellä itseään muiden mukaan. Riittää, että on rehellinen itselleen ja luo omat rajansa, joiden sisällä voi hyvällä omallatunnolla toimia.” (s.261)

Nykyään on yleistä että näyttelijöillä on muitakin ammatteja rinnalla. Työkenttä laajenee ja roolit vaihtuvat yhä enemmän. Jotta näyttelijä pystyy vastaamaan kentän haasteisiin, on laajennettava omaa työnkuvaa. Mutta jotta näyttelijäntyö voi vastata omiin vaatimuksiin, on sen laajennettava. Näyttelijän on saatava työstään enemmän kuin esiintymisestä ja katsojan enemmän kuin katsomisesta. Näyttelijä tarvitsee työstään palautetta ja yleisölleen kasvot. Itse en enää haaveile rinnakkaisammattista, koska hoitolaitoksissa esiintyessäni kohtaan yleisöni.

IINA

Se liittyy siihen samaan mitä mä oon sanonu silloin aikasemminki siitä, että tulee semmonen olo et on ite enemmän välittäjänä ku antajana.

JUSSI

Mitä sä välität?

IINA

No, tää kuulostaa niin tyhmältä, mä oon sanonu tän aikasemminkin, mut sitä rakkautta ja sitä sanomaa, sitä toivoa. Hyväksyntää. Ja semmosta..niinku... Jumalan rakkautta...

(naurua)

JUSSI

Et sä oot jumalallinen välittäjä?

IINA

Ja sitä Astan tekstiä, sitä kaikkea juttua, että se oma esiintyisyys väistyy siitä tieltä sillä tavalla... Aikasemminkin on siitä puhuttu, et se ei oo millään tavalla loukkaavaa, jos joku nukkuu tai lähtee pois, et se ei mitä normaalissa esiintymistilanteessa aina kokee heti et on ihan paska... Näissä ei tuu semmosta oloa ollenkaan, vaan se on niin täysin toisarvosta.

3.4 YHTEISÖLLISYYS ESITYSTAPAHTUMASSA

Lukiessani alan kirjallisuutta, tuli usein vastaan sosiaalisen pääoman käsite. Se ilmaantui yhteiskunnalliseen ja taloustieteelliseen kirjallisuuteen 90-luvun puolivälissä. Sillä tarkoitetaan ihmisten keskinäisestä luottamusverkostosta, ja yhteisestä osallistumisesta koostuvaa yhteisön pääomaa. Se hyödyttää yhteisöä ja sitä kautta yksilöitä. Kyky toimia yhdessä ja yhteinen luottamus parantavat yksilön toimintamahdollisuuksia. Sosiaalinen pääoma edistää terveyttä ja parantaa elämänlaatua. Sen avulla ihmiset kasvavat yhteisöllisyyteen ja keskinäiseen luottamukseen. Teatteri tarjoaa yhteisöllisyydellään mahdollisuuksia sosiaalisen pääoman kasvattamiseen. Mitä enemmän yhteisössä on taidekokemusten rikastuttamaa sosiaalista pääomaa, sitä parempi on yhteisön jäsenten terveys.

Hoitolaitoksessa on vahva yhteisö, niin asukkaiden kuin työntekijöidenkin keskuudessa. Henkilökunnan ja asukkaiden yhteinen yhteisö korostuu erityisesti kun vieras tulee kylään. Teatterin tullessa vierailulle totutut roolit yhteisössä muuttuvat, sillä sekä asukkaista että työntekijöistä tulee katsojia. Teatteri tarjoaa mahdollisuuden yhteisölliseen kokemukseen sekä toisten ja itsensä näkemiseen uudessa valossa. Kun omat ajatukset ja käsitykset jaetaan toisten kanssa, on mahdollista kyseenalaistaa ja jopa muuttaa niitä. Vierailuillamme toivoimme, ettei meitä varten kiillotettaisi paikkoja, vaan saisimme tulla arjen keskelle. Tällöin ihmiset joutuivat paljastamaan yhteisön jossa he elävät sellaisenaan.

Hoitolaitoksissa asuvia ihmisiä kohtaan on paljon ennakkoluuloja. Heidän helposti ajatellaan haluavan elää eristyksissä. Lukiessani *Kulttuuri ja terveys* -kirjaa (Edita, 2005), minulle selvisi, että yleensä ihmiset eivät kuitenkaan halua eristäytyä, vaan elää yhdessä ja mukana maailman menossa. Mutta päihteidenkäyttö, sairaudet tai vanhuus vievät voimat ja mahdollisuudet siihen. Myös vuosien mittaan sattuneet epäonnistumiset syövät rohkeuden yrittää. Tämän takia laitoksen sisäinen yhteisö ja sen tarve vahvistuu. Afrikassa monissa maissa yhteisön ulkopuolelle jättäminen on sama asia kuin kuolemanrangaistus, sillä ihminen ei selviä hengissä yksin. Jokainen tarvitsee ihmisiä ympärilleen ja jokaisella on oikeus siihen.

Terveydenalan yksiköissä seurataan yleensä aktiivisesti talon ulkopuolisia tapahtumia, vaikka osallistuminen on pitkäjännitteisen sitoutumisen takia vaikeaa tai jopa

mahdotonta. Elämänpiiri on usein kapea. Siihen kuuluu oman huoneen ja yhteisen oleskelutilan lisäksi ehkä vain tupakkahuone ja piha. Siksi kulttuurivierailu tuttujen seinien sisällä on aina vähintäänkin piristävä kokemus.

Monen laitoksessa asuvan ihmisen ainoat sosiaaliset kontaktit ja ihmissuhteet ovat talon sisäpuolella. Siksi yhteisö on tiivis ja yhteishenki voimakas. Kaverista pidetään huolta, vaikka erimielisyydet olisivat rajujakin. Aiemmat sosiaaliset suhteet ja kontaktit yhteisöihin saattavat vaikeutua tai jopa katketa laitokseen jouduttaessa. Kollektiivisesti koettu ja jaettu taide voi tarjota mahdollisuuden yhteisöllisyyden kokemukseen ja sitä kautta uusien kontaktien luomiseen. Sosiaalinen osallistuminen ja yhteenkuuluvuuden tunne edesauttavat luottamuksen syntymistä. Toisaalta omaa rauhaa ja yksinoloa voi olla vaikeaa löytää kun monien ihmisten tarpeet on otettava huomioon. Tällöin taide voi olla tärkeä mahdollisuus omaan hetkeen ja oman itsen tutkimiseen.

Teatterin voi karkeasti jakaa perinteiseen teatteriin ja osallistavaan teatteriin. Perinteisessä teatterimuodossa on katsomo ja lava, jotka ovat selkeästi erillään toisistaan. Mutta osallistavassa teatterissa roolit sekoittuvat ja yleisö vaikuttaa esityksen kulkuun. Sitä kutsutaan myös nimillä sosiaalinen tai soveltava teatteri. Pekka Korhonen kuvaa kirjassa *Taide keskellä elämää* osallistavan teatterin piirteitä: ”Osallistavaa teatteria ei tehdä taidekontekstissa vaan erilaisissa yhteisöissä, laitoksissa, koulutustilaisuuksissa ja sotatoimialueilla. Tekemisen tavoitteet ja osallistavan teatterin genret voidaan jakaa karkeasti kolmeen alueeseen: yhteisölliseen, kasvatukselliseen ja terapeuttiseen. Yhteistä niille on pyrkimys muutokseen, johonkin parempaan, enemmän asioiden hämmentämiseen yhdessä kuin ratkaisujen löytämiseen.” (s.111)

Tämän määritelmän mukaan esitykseni on yhteisöllistä osallistavaa teatteria. Sen tarkoitus on herättää keskustelua ja ajatuksia, eikä tarjota valmiita ratkaisuja. Yleisö ei kuitenkaan ole mukana lavalla tai osallistu juonen kulkuun vaikuttaviin päätöksiin vaan tapahtumat menevät käsikirjoituksen mukaan. Esityksen voi myös seurata penkiltä käsin osallistumatta keskusteluihin, jolloin se on enemmän perinteistä muotoa noudattavaa teatteria. Siksi koen esitykseni olevan näiden kahden muodon väliltä: yhteisöllistä osallistavaa perinteistä teatteria.

JUSSI

Jos sä ajattelet et sul ois ollut esitys ihan tavallisessa teatteritilassa, jonne ihmiset ois tullut, ja sit aplodit ja sit ne ois lähteny pois, ni oisko siinä ollu kuitenkin myös läsnä toi sama, kun sä kuvasit että sen esityksen jälkeen oli helppo puhua niille katsojille, tapahtu

joku matka. Onks se sama asia olemassa myös tavallisessa teatteritilassa järjestettävässä esityksessä?

IINA

No, teatteritilassa ei oo sitä alustusta eikä sitä lopetusta. Se tekee niin paljon.

JUSSI

Niin mut onks se asian sisin siinä olemassa, onks se ihan sama vai onks siinä sen asian sisimmässä joku ihan olennainen ero täällä vai versus teatteritilassa?

IINA

On siin joku semmonen, että itelle tulee siitä niin kiitollinen olo, eri tavalla kun nää ihmiset tulee kattomaan sitä. Tulee semmonen olo, et ne on ottanut mut niiden kotiin. Ja hyväksynyt mut sinne.

3.5 TAIDE JA TERVEYS

Kirjassa *Kulttuuri ja terveys* kerrotaan, että taiteen terveydellisiä vaikutuksia on vaikeaa tutkia. Taiteen ja terveyden suhteet eivät ole yksiselitteisiä syy-seuraussuhteita, vaan niiden yhteys on mutkikkaampi. Vaikutukset ovat kokonaisvaltaisia ja pitkällä aikavälillä mitattavia. Monet väestötutkimukset kuitenkin todistavat taiteen vaikuttavan myönteisesti terveyteen. Kulttuuri on yksi tärkeimmistä hyvinvoinnin ja terveyden lähteistä.

Alunperin kulttuuri ja terveys olivat enemmän yhtä. *Kulttuuri ja terveys* -kirjassa sanotaan: ”Terveyden aatehistoria osoittaa, että terveyttä on ennen 1900-lukua pidetty kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä”. (s.14) Terveys nähtiin kulttuurin osana, jota tuli vaalia elämällä kulttuurin määrittelemällä tavalla oikein. Taiteella osana terveydenhoitoa on pitkät perinteet, vaikka myöhemmin taide eriytyi terveydenhuollosta. Nyt ne ovat jälleen yhdistymässä ja taide- ja kulttuuritoiminta on saanut tilaa sosiaalityön ja terveydenhuollon palveluissa. Erilaisista sovelluksista huolimatta niillä ei kuitenkaan ole omaa itsenäistä ja pysyvää asemaa hoitoyksikköjen arjessa. Taide- ja kulttuuritoimintaa on kysyntään ja tarpeeseen nähden liian vähän.

Taide hoitolaitoksessa on yhtä oikeaa kuin missä tahansa muualla. Sillä ei tarvitse olla konkreettista tarkoitusperää, vaan se on itseisarvoista. Se rikastuttaa elämys- ja kokemusmaailmaa, sekä virittää aisteja. Itseisarvon lisäksi sillä on tärkeää välineellistä arvoa. Taiteella voidaan lisätä ihmisten sosiaalista ja yhteisöllistä hyvinvointia esimerkiksi keskustelun ja vuorovaikutuksen avulla. Taide voi auttaa jäsentämään arkea ja tarjota keinoja elämänhallintaan. Sen avulla voidaan ennaltaehkäistä muun muassa

muistisairauksia, syrjäytymistä ja tylsistymistä. Taiteesta saa merkitystä ja sisältöä elämälle.

Fysiologisesti taide vaikuttaa terveyteen emootioiden kautta. *Kulttuuri ja terveys* -kirjassa selitetään yhteys: ”Stressihormonien voimakas erittyminen, autonomisen hermoston toiminnan liiallinen kiihtyminen ja vastustuskyvyn heikkeneminen edistävät sairastumista. Päinvastaiset muutokset psykofysiologisen säätelyjärjestelmän toiminnassa rauhoittavat ja tasapainottavat elimistön toimintaa, mistä seuraa hyvinvointia ja terveyttä. Kun aineenvaihdunta tasapainottuu ja alkaa korjata solujen toimintaa, puhutaan elimistöä korjaavasta anabolisesta vaikutuksesta. Kulttuuri- ja taide-elämys kiihdyttää psykofysiologista järjestelmää siten, että elimistössä syntyy tasapainoa ja rauhoittumista rakentava tilanne.” (s.69)

Kulttuuri ja terveys -kirjassa avataan taiteen vaikutusta mielikuvien kautta. Mielikuvat ovat kuvia ihmismieleessä. Ne ovat luovuuden ja elämänkokemuksen värittämiä. Taide loihtii uusia mielikuvia ja vahvistaa vanhoja. Positiivisesta taidekokemuksesta palautuu mieleen myönteisiä mielikuvia ja niiden kautta syntyy lisää mielihyvää. Huumorin, ilon ja onnellisuuden on todettu alentavan verenpainetta. Näin taide tuottaa mielikuvien kautta esitystapahtuman jälkeenkin terveyttä ja hyvinvointia. Taide-elämys voi myös nostaa pintaan surua, joka kohottaa verenpainetta. Mutta surumielenkin taidekokemus voi olla nautinto, mikä tarkoittaa hetkelliseen suruun liittyvää myönteistä emootiota. ”Tutkimusten mukaan sekä nauru että itku vaikuttavat aivotoimintaan ja psykofysiologiseen järjestelmään terveyttä edistävästi”, kerrotaan *Kulttuuri ja Terveys* -kirjassa. (s.64)

Kansainväliset tutkimukset osoittavat, että ikääntyvien henkilöiden kulttuuriharrastaminen vaikuttaa terveyteen yhtä tehokkaasti kuin liikunta. Yhdessä puuhaaminen ylläpitää ja edistää hyvinvointia. Mielen terveyttä ja mielen vireyttä voidaan ruokkia taidetoiminnalla. Tämän vuoksi sosiaalisella osallistumisella ja kulttuuriharrastamisella voi olla erityisen suuri merkitys ainakin niille, jotka eivät pysty harrastamaan riittävästi liikuntaa.

YK:n kasvatus, tiede, ja kulttuurijärjestö Unesco käynnisti Arts in Hospital – hankkeen YK:n kulttuurivuosisikymmenen aikana vuonna 1990. Sen tavoitteena oli lisätä taidetta sairaaloihin ja hoitolaitoksiin. Pian tavoitteet laajenivat kattamaan taidetoiminnan integroimisen osaksi hoitotyötä. Hanke on käynnistänyt taiteen ja terveydenhuollon välisen yhteistyön vähitellen myös Suomessa. Vaikka kulttuurivuosisikymmen meni, jatkaa Arts in Hospital toimintaansa. Suomessa toimii myös Terveyttä kulttuurista -verkosto, joka

syntyi vuonna 1992. Työryhmästä vetovastuussa on Suomen mielenterveysseura. Hankkeen tavoitteet on listattu *Kulttuuri ja terveys* –kirjassa (s.115):

Taiteella ja kulttuuritoiminnalla nähdään olevan esteettisiä tavoitteita, joilla lisätään ihmisten elämys- ja kokemusmaailmaa sekä ympäristön viihtyisyyttä tasa-arvoisesti myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen piirissä oleville.

Taiteella ja kulttuuritoiminnalla on soveltavia sosiaalisia tavoitteita, joilla lisätään ihmisten sosiaalista ja yhteisöllistä hyvinvointia.

Taide- ja kulttuuritoiminnalla on parempaan koettuun terveyteen liittyviä soveltavia tavoitteita, joita voidaan integroida osaksi hoitotyötä ja kuntoutusta.

Yksi tärkeimpiä edellytyksiä taiteen ja terveydenhuollon yksiköiden välisessä yhteistyössä on henkilökunnan sitoutuneisuus. Työntekijät saattavat pelätä kulttuuritapahtuman sekoittavan päiväjärjestyksen. Yksiköissä on yleensä tarkka aikataulu ja rutiinit, jotka tuovat turvaa. Teatteri keskellä päivää rikkoo arjen, vaikka se tuo jotain uutta tilalle. Kulttuuritapahtumat saatetaan nähdä ylimääräisenä ponnistuksena henkilökunnan vähistä resursseista. Tämä ei kuitenkaan ole esteenä kun yhteistyö perustuu molemminpuoliselle arvostukselle. Oman kokemukseni mukaan yhteistyö sujuu kun molemmat osapuolet ovat siihen motivoituneita.

JUSSI

Onks se täysin toisarvosta se, vai oisko toi välittäjyys sulle mahdollista jos sä et ois tosi itsevarma, ja tietäis mitä sä teet, ja ois tosi ammattimainen?

IINA

No mut en mä oo yhtään semmonen aina. Must tuntuu et se ammattimaisuus tulee näistä olosuhteista. Ja siitä motivaatiosta, et se tuntuu oikeelta.

JUSSI

Mitä sä tarkoitat et sä et oo aina semmonen, et minkälainen sä sitten oot?

IINA

No oonhan mä eri esityksissä ja prokkiksissa erilainen, et en mä oo aina itsevarma itestäni, tai ammattimainen tai...

JUSSI

Niin et sä puhut itsetunnosta vai?

IINA

Niin myös siitä.

JUSSI

Aika mielenkiintosta. Et sä saat jotenki itsetuntoo näistä tilanteista?

IINA

No ehkä enemmän se, et se fokus lähtee pois siitä.

JUSSI

Et ootsä itsevarma vai et?

IINA

Niin, et sil ei oo tavallaan mitään väliä.

JUSSI

Ihan tosi kiinnostavaa.

IINA

Koska se mun mielest siirtyy taka-alalle, et se on toisarvosta, et sen takia must tulee enemmän semmonen välittäjä.

ASTA

Se liittyy just siihen, tai mikä mulle tulee mieleen, että kun kuulee oman tekstinsä tällasissa olosuhteissa, niin tulee sellanen olo, et sil on jotain merkitystä. Ihan varmasti.

IINA

Liittyy ihan varmasti siihen.

ASTA

Et siel on varmasti joku ihminen joka ei oo ikinä ollu teatterissa. Tulee se olo, niinku tossakin tuli, et tää on tehty meille... Semmonen olo, joka ei varmaan tuu jokaiselle perusteatterissakävijälle. Et tää oli jotenki mua varten.

IINA

Niinku se onkin just aina, et se on jokaista varten.

JUSSI

Voisko ajatella sen niin, että jostain syystä näissä tällaisissa olosuhteissa sun esiintyisyys jotenki kirkastuu? Voisko sen sanoa näin?

IINA

No kun must taas tuntuu et se menee niin, et se ei oo niin tärkeitä.

JUSSI

Se esiintyisyys –

ASTA

Mut just sitä kautta?

IINA

No joo, joo.

JUSSI

Mä tarkoitan kirkastumisella, et kun se on ehkä jotenki yhtäkkiä sulle intuitiivisesti aika selkeetä, mikä se sun esiintyjän rooli täällä on. Se vaikuttaa siltä, et sä toimit sillee niinku sä todella hyvin tietäsit, mitä sä oot tekemässä. Ja mä tiedän et sä tiedätkin, mutta se välitty myös ulospäin, että sä oot tosi itsevarma. Niin jotenkin –

IINA

Okei, mä ajattelen, että... Mul on sellanen turvallinen olo näis paikoissa, et ei haittais vaik mä mokaisin mitä... Että tämmönen mä oon nyt tässä, ja mun ei tarvii olla mitään muuta tai mitään enempää, ku joissain muissa jutuissa saattaa olla semmonen olo, et ei riittäis. Tääl ei tarvii miettii sitä. Mä ennen esityksiä saatan muualla miettii, et oisinpa mä hyvä, ja onnistuisinpa mä, ja laulaisin oikein, ja suoriutuisin hyvin... Ja nyt ennen esitystä tuntuu siltä et saispa noi ihmiset jotain tästä.

JUSSI

Saispa noi ihmiset?

IINA

Niin.

JUSSI

Okei. Et se fokus on toises paikkaa. Se on sulla siis, kun sä olet muualla, enemmän siinä itnessäs, ja kun sä oot täällä, enemmän siinä yleisössä.

IINA

Niin, ehottomasti. Joo, se on tosi iso ero.

JUSSI

Se on kyllä mielenkiintosta. Ja ilmeisesti sulle sopii tän tyyppinen työskentely tosi hyvin, kun sä oot niin suvereeni, ja se on tosi hienoa kattoo millasta reissua sä oot tekemässä.

IINA

Kiitos.

3.6 MIKSI NÄYTTELEN?

Vastaukseni tulee varmasti muuttumaan moneen kertaan elämäni aikana. En ehkä koskaan tule tietämään tarkkaa syytä. Siskoni oli oikeassa siinä, että näyttelijäntyö on tarinankerrontaa ja haluan kertoa ihmisten tarinoita. Ennen minun oli saatava oma ääneni kuuluviin. Nyt haluan työlläni auttaa muita tulemaan nähdyiksi ja kuulluiksi.

Kun näyttelijä menee hoitolaitokseen esiintymään, hän ottaa aina riskin. Tapahtumia ei voi ennakoida, voi vain olla auki. Tutustuessa katsojiin syntyy esiintyjälle suhde yleisöön ja sitä kautta vuorovaikutus esitystilanteessa syvenee. Fokus siirtyy pois itsestä ja esitys tapahtuu katsojien kautta. Katsojat peilaavat esitystä omaa elämäänsä vasten ja esiintyjä saa energian käyttöön esitykseensä. Paljaassa tilassa kaikki näkyy, eikä mihinkään pääse piiloon. Näin esitys syntyy vuorovaikutuksesta ihmiseltä ihmiselle.

Taiteella voidaan parantaa elämänlaatua ja varsinkin hoitolaitoksissa sille on tarvetta. Kulttuurilla on yhteys terveydenhuoltoon, sen ylläpitämiseen ja elämän hallintaan. Jos asukas ei pääse taiteen luo, on taiteen tultava hänen kotiinsa.

Kurssin nimi oli yleisökontaktikurssi ja tarkoituksena oli tutkia kontaktia esiintyjän ja yleisön välillä. Kurssin myötä olen saanut yleisökontaktista itselleni suurimman voimavaran tähän työhön. Kun näen kelle esitän ja miten esitys vaikuttaa katsojaan, saan itse siitä eniten. Erään esityksen jälkeen päihdekuntoutuskeskuksessa nuori nainen kertoi, ettei pysty katsomaan ihmisiä silmiin kun puhuu heille. Mutta esitykseni aikana hän pystyi ottamaan katseeni vastaan ja vastaamaan siihen. Hän sanoi sen johtuvan siitä, että se oli esitys. Kun joku pystyy aukeamaan, tai alkaa puhua, ymmärrän työni arvon. En enää voi epäillä teatterin merkitystä, tai omaa rooliani sen sisällä. Olen löytänyt oman paikkani tässä ammatissa.

LIITE 1 Esityksen tiedote

”Vain tyyny voi olla täydellinen”

Muistot ovat kesken, nainen on kesken, onni on ihan kesken ja kuolemakin tulee aina kesken elämän.
Mutta kun kaikkea voi olla kahden ihmisen kesken,
voisiko olla niin että kaikki menee ihan hyvin?

Teksti: Asta Honkamaa

Näyttelijä: lina Kuustonen

Ylös ulos rakasta on syntynyt näyttelijä- ja dramaturgiopiskelijoiden yhteistyönä Teatterikorkeakoulun yleisökontaktikurssilla. Kurssin tarkoituksena on viedä teatteriesityksiä keskelle terveydenhuollon ja sosiaalityön yksiköiden sekä vankiloiden arkea. Samalla tutustutaan ”Terveyttä kulttuurista” -ajatteluun ja pyritään laajentamaan valmistuvien teatteritaitelijoiden ammattikuvaa.
lina Kuustonen (s. 1984) on kuudennen vuosikurssin näyttelijäopiskelija.
Asta Honkamaa (s. 1984) on viidennen vuosikurssin dramaturgiopiskelija.
Yleisökontaktikurssin esityskiertueen vastuupettajana toimii näyttelijä Jussi Lehtonen (jussi.lehtonen@welho.com)

LIITE 2 Ylös ulos rakasta

Asta Honkamaa:
Ylös ulos rakasta

AUTORETKI

Kaikki on niin kuin silloin.
Minä olen sama.
Auto on auto, niin kuin silloin.
Auto on punainen siinä missä
se silloin oli sininen .
Mies ei ole sama.
Mies on eri.
Muuten olosuhteet ovat samat.
Olemme autossa.
Istumme autossa.
Auto on tiellä,
omalla kaistallaan.
Tarkasti omalla kaistallaan.
Niin kuin minä olen tarkasti omalla
istuimellani.
Kädet sylissä.
Silloin, toisessa autossa,
toisessa ajassa, nostin käteni niskaasi
ja sinne se jäi.
Mutta tämä on avoauto.
Silloin autossa oli katto.
Avoauto on sellainen
että sillä kuuluu ajaa lujaa.
Avoauton edessä on auto
joka ei aja lujaa.
Se ei aja keskinopeutta.
Se ajaa hitaasti.
Se matelee.
Mies joka omistaa avoauton
haluaa että se ajaa lujaa,
lujempaa.
Mies painaa tööttiä.

Tööt, tööt, tööt, tööt.

TAUKO

Tööt!

Avoauto ohittaa edessä olevan matelijan!

Ajamme talla pohjassa!

Niin että tukkani liehuu, ja miehenkin!

Ehkä siksi, ettemme halua olla missään!

Ehkä siksi, että kun ajaa kovaa pääsee nopeammin
jonnekin muualle!

Ehkä siksi, että kun ajaa tarpeeksi kovaa,
en minä huomaa sitä miten
asetan käteni tämänkin
miehen niskaan.

YKSI YSTÄVÄ

Se polttaa savuketta niin, että sen kuulee

Pasilaan asti. Se syö purukumia, niin
että räiskyy ja paukkuu.

Mässyttää sitä mälliä kun
viimosta päivää.

Se leikkaa varpaan kynsiä, kun toinen syö.

Se laittaa ne kynnen palaset pöydälle, kun toinen syö.

Se loukkaantuu kummallisista asioista,
ja muuttuu mustanpuhuvaksi.

Sillä on hyvä äitisuhte ja huono isäsuhte.

Ja niin edelleen.

Se jankuttaa samoja asioita vuodesta toiseen.

Se ei anna minun hetkeksikään unohtaa,
miten allerginen se on maitotuotteille.

Tai kuinka se inhoaakaan kuminaa.

Kuinka se aina pettyy ja tulee hirveän,
surulliseksi kun se haukkaa limppua,
jossa on kuminaa. Tai jotakin makeaa.

Siirappia tai sen sellaisia.

Toisinaan se soittaa yöllä.

Koska sitä pelottaa.

Sitä pelottaa tuleva.

Sitä pelottaa mennyt.

Sitä pelottaa nyt.
 Usein.
 Melkein aina.
 Olen saanut sen pelkäämään vähän vähemmän.
 Nyt taas olet siinä edessäni.
 Ystäväni, sinä uunojen uuno, aasien aasi.
 Olet taas tehnyt jonkun yleisinhimillisen virheen.
 Mutta siitä huolimatta, minä haluan, minä suorastaan
 vaadin, sinulle kaiken kuviteltavissa olevan onnen.
 Enemmänkin.
 Ja kun katson sinua niin, että tiedät että saat olla sellainen kuin olet.
 Minä lohdutun.
 Minä käsitän, miten paljon toivoa meillä kaikilla on.
 On nimittäin mahdollista,
 että jonakin päivänä katson itseäni ihan samalla tavalla.

YLÖS ULOS RAKASTA

Hän on valmis luovuttamaan heti.
 Ennen kun hän ehtii ajatella yhtäkään ajatusta.
 Ennen kun hän ehtii avata silmiään.
 Ennen kun on havaittavissa mitään syytä luovuttaa.
 Hän aikoo jäädä sänkyyn.
 Koko päiväksi, koko viikoksi.
 Höllymään unikuumaan.
 Menettämään tajunsa.
 Havahtumaan hetkeksi.
 Ja menettämään sen taas.
 Ja uudelleen hätkähtämään.
 Vain taintuakseen uudelleen.
 Ja kuitenkin...
 Ja kuitenkin...
 On mahdollista maalata huulet korallinpunalla!
 Syödä mysliä kookoksella!
 Viekoitella radio kuulumaan
 hellällä ranneliikkeellä!
 Laittaa jalkaan kultaiset kengät!
 Kun kuitenkin...
 Kun kuitenkin...

On ihan mahdollista että kaikki on ihan siedettävää!

Ja kuitenkin...

Miksi hän on päättänyt luovuttaa, ennen kun on ajatellut unista koiranpentua tai pionikimppua?

Miten hän kuitenkin on tietävinään...

Ettei kukaan tai mikään rakasta häntä tänään?

Miten?

Jospa hän vain kokeilisi, ihan vähän, ihan pikkiriikkisen rakastaa itse...

leveätä ikkuna lautaa

sitä kun joku käristää voissa sipulia tai lettusia

loikkivia askelia rappukäytävässä

kahvin värisiä käsivarsiaan

korttia jossa hymyilee itse Grace Kelly

sujuvaa kevytliikennettä

suurta ja kirkasta lasia vettä täynnänsä

Ja kuitenkin...

Kuitenkin...

Mikä häntä estää?

Miksi hän itseään estää?

Hän rutistaa tyynyä.

Tyyny on itse täydellisyys.

Se on tasaisesti muodostunut.

Kevyt ja kuohkea.

Turvallinen.

Ja kuitenkin...

Ehkä vähän tylsä.

Ennalta arvatta.

Sillä ei ole koskaan tapaamisia.

Menoja.

Kiireitä.

Se on tavattavissa, päivin öin.

Nii-i...

Jos haluaa rakastaa täydellistä

tylsyyteen tulee varautua

aina täydellistä

olla vain täydellisen lähellä

etsiskellä vielä täydellisempää

ilman klommoja

ilman nirhauman nirhaumaa
ilman tahroja tai silmäpakoja
ilman neuroosin neuroosia
silloin ei koskaan täyty
ei koskaan löydä
vain tyyny voi olla täydellinen
Ja kuitenkin...
Miten onnistuisimme tekemään minulle selväksi?
Kaikkea on.
Ei mitään kovin kummoista
Ei mitään kovin pysyvää.
Ei mitään kovin täydellistä.
Ja kuitenkin...
Kaikkea on.
Nyt riittää!
Nyt minä sanon minulle,
ihan oikeasti;
ylös ulos rakasta
Mitä tahansa
käsikopelolla
summanmutikassa
mitä tahansa
jotain mikä
mikä sen vähiten ansaitsee,
vain siten minulla on kaikki.

KAIKKI VIIDAKON VÄRIT
Minä näin kuinka nainen ylitti kadun.
Lännessä.
Tai ehkä luoteessa.
Minun parempi elämäni.
Naisella oli täydellinen
korkokenkä askellus.
Se ei näyttänyt tippaakaan kivuliaalta.
Se oli sulavaa askellusta.
Se kävi kuin tanssi.
Hänellä oli leninki,

jossa oli kaikki viidakon värit.
Turkoosi.
Yön sininen.
Auringonkelta.
Lehden kun lehden vihreä.
Ja purppuraa!
Ei mitään ripausta,
vaan kokonainen purple rain!
Eikä nainen hävennyt.
Keinuvaa käyntiään.
Synnyttäjän lantiotaan.
Terhakoita sääriään.
Aavistuksen veltostunutta
täyteläistä poveaan.
Eikä silloin kukaan
muukaan voinut pitää häntä
kiusallisena ilmestyksenä.
Nolona itsensä tehostajana.
Pöyhkeänä riikinkukkona.
Typeränä kanana.
Yliampuvana tättähääränä.
Hän olisi voinut olla minä.
Minä olisin voinut olla hän.
Nainen, joka ylittää katua,
lännessä tai ehkä luoteessa.
Nainen, joka ei häpeä
jokaista askeltaan.
Nainen, joka ei pelkää kaatuvansa.
Nainen, joka ei ala koko ajan itkeä.
Nainen joka ei pelkää koko ajan;
autojen
vihaisen näköisten ihmisten
puistikkojen
pienten sievien kojujen
välinpitämättömän näköisten ihmisten
pylväiden patsaiden
ja urheilukenttien;
haluavan hänelle yksinomaan paha.

Koko ajan, jatkuvalla syötöllä.
 Nainen ei usko että mikäli olisi mahdollista
 kaikki ;
 nöyryyttäisivät
 hutkaisivat
 sylkäisisivät
 talloisivat ja tappaisivat
 hänet ilman muuta.
 Nainen ei usko että maailma on sellainen paikka.
 Minulla on keinuva askellus.
 Minulla on mekko, jossa on kaikki viidakon värit.
 Nainen, joka ylittää katua luoteessa tai kenties lännessä,
 on täysin vakuuttunut siitä
 vailla ainoatakaan epäilystä siitä;
 minä en häpeä mitään kun ylitän kadun.

ANNANI

Minä rakastin minun Annaani.
 Rakastin niin että vain siinä oli jotain järkeä.
 Anna tuli vanhaksi ennen minua
 ja kuoli pois.
 Kukat kuihtuivat, maidot happanivat,
 ja pöly laskeutui kaikkialle.
 Kaiken päälle.
 Minun päälleni.
 Yhtenä iltapäivänä
 minun flanelliasuni pakattiin kassiin,
 ristisanat pakattiin kassiin.
 Ja kassi vietiin palvelutaloon.
 Palvelutalossakin voi rakastaa.
 Varmasti voi.
 Oleskelutilaa voi rakastaa.
 Ja lounasta voi rakastaa.
 Aamutossuja.
 Silmät voi sulkea, ja eetterin
 hajun voi sulkea pois.
 Sitten on Esteri.

Joka tuli kahville.
Ja tuli pullalle.
Ja lusikkaleivälle.
Ja uutisille tuli ja lotolle.
Tuli milloin miksikin.
Tuli sänkyyn asti.
Silmät voi sulkea, ja
eetterin hajun voi sulkea pois.
Ja maata voi vierekkäin siinä
sängyllä.
Ja silmät voi sulkea, ja tuntea
toisen ihmisen siinä voi.
Melkein, lähestulkoon,
kuin Anna ei olisi pois mennytkään,
minnekään lähtenytkään.
Silmät kun tarpeeksi tiukkaan
sulkea voi.
Voi.

SMILE AND MAYBE TOMORROW

Tuo ei taatusti tiedä mitään.
Eikä tuo.
Tuo paksua opusta lukeva ei ainakaan
tiedä yhtään mitään.
Eikä tuo nostaa kassiaan juurikin nyt.
Eikä tuo ohut jalkainenkaan .
Ei voi tietenkään olla varma,
ainahan asian voisi tarkistaa...
Ei, ei maksa vaivaa.
Hämmentyvät ,menevät vain
entisestään sekaisin raukat.
Vai onko nämä niitä asioita, jotka täytyy kertoa?
Onko se niin, että minullakin on tämä tieto vain
ihan pienen hetken? Että kultakalan lailla kadotan sen kohta,
ja se olisi parasta jakaa mahdollisimman monelle
heti nyt?

En aijo puhua tuntemattomille.
Mutta voin kyllä yrittää näyttää sen heille.
Parempi hymyillä. Naulita jokaisen katse erikseen
omaani. Nähdä se vaiva mitä se vaatii.
Houkutella heidät keinolla millä hyvänsä
katsomaan kun hymyilen heille.
Jos he eivät siitä tajua, ei voi minkään.
Sitten olen ainakin yrittänyt kertoa heille;
miten ihanaa elämä on.
Nimittäin juuri nyt.
Nytten kun olen tahrinut kahvikuppini huulipunalla.
Nytten kun istun tässä kaikessa rauhassa.
Nytten kun aurinko raitoo valkoisen pöydän tavallaan,
osuen jokaisen kahvion pöydän pintaan vähän eri kulmasta.
Nytten kun huomaan jonkun uuden yksityiskohdan
seinällä tai vaikkapa katossa.
Parempi hymyillä. Miten tämän kaiken selittäisi?
Kun parempaa on vielä tulossa.
Senkin on mahdollista tähän hymyyn.
Sen että parempaa on tulossa.
Jotain mitä ei kuvitella saata.
Jotain mistä minä en tiedä tuon taivaallista.
sitä missä muodossa, milloin ja miksi.
Kauanko hymy näyttää hymyltä, ja missä
vaiheessa se alkaa mennä irvistyksen puolelle?
Joka tapauksessa, jotain jalat alta vievää on tulossa,
jotain hulppeaa, jotain mitä sinä tai minä
tai tuo ohutjalkainen emme ole ikinä ennen
tunteneeet.
Ja vähänpö se sitten on ihanaa?!
Nyt sattuu suupieliin tosi paljon.
Nyt saa riittää.
Ymmärsivätköhän ne,
mitä minä niille hymyilin?

LIITE 3 Poika vuoden takaa

Ultra Bra:

POIKA VUODEN TAKAA

Säv. Kerkko Koskinen

San. Anni Sinnemäki

Järveksi ajattelen uima-altaan
sinut pojaksi vuoden takaa
jos suljen silmäni
on tässä ihan hyvä makaa

Synkäksi kuvittelen sinitaivaan
sinut toiseksi
silloin sataa

Sano mulle
sano mulle
rakas avaan puserosi napit
hänkin sanoi niin
ja kun suljen silmäni
tää menee ihan hyvin

Korkeella vaeltavat poutapilvet
ajatukseni samaa rataa
jos käännän katseeni
on tässä ihan hyvä makaa

Synkäksi kuvittelen sinitaivaan
sinut toiseksi
silloin sataa

Sano mulle
sano mulle
rakas avaan puserosi napit
hänkin sanoi niin
ja kun suljen silmäni
tää menee ihan hyvin

Kiitokset

Yksiköiden asukkaat, asiakkaat ja työntekijät

Kop Kop -työryhmä: Asta Honkamaa, Taija Helminen, Severi Saarinen, Iida Hämeen-Anttila, Saara Kotkaniemi, Vappu Kuuluvainen, Lotta Vaattovaara sekä opettajat Kati Outinen, Jusa Peltoniemi ja Jussi Lehtonen

Kirsti Rinta-Panttila

Kansallisteatteri

Helsingin Diakonissalaitos

Akse Pettersson

Jussi Matikainen

Sari Lindstén

Elisa Joro

Britt-Marie Back

Kai Vaine

Minka, Mikko & Marita Kuustonen

Lähteet

Painetut lähteet

Airola, Virve: Kop Kop – kulttuuri koskettaa. Viesti Helsingin Diakonissalaitoksesta -lehti 6 / 2010.

Bardy, Marjatta; Haapalainen, Riikka; Isotalo Merja & Korhonen Pekka (toim.): Taide keskellä elämää. Nykytaiteen museo Kiasman julkaisuja 106 / 2007. Like, 2007.

Hyyppä, Markku T. & Liikanen, Hanna-Liisa: Kulttuuri ja terveys. Edita, 2005.

Lehtonen, Jussi: Samassa valossa. Avain, 2010.

Tola, Pamela: Miksi Näyttelen. Ajatus Kirjat, 2007.

Muut lähteet

Litteroidut haastattelut, Taija Helminen.

Omat päiväkirjamerkintäni

Kuvat esityksestä Diakonissalaitoksen ravintola Alppicassa: Laura Nissinen

Kuva esityksen tiedotteessa: Teemu Lindroos

Ylös ulos rakasta -tiedotteen graafikko: Jaakko Suomalainen

